

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ”**

ВОЛОШЕНКО АНТОНІНА ВІТАЛІЇВНА

УДК 338.2:330.1

**ДЕРЖАВНІ РЕГУЛЯТОРНІ ІМПЕРАТИВИ ПРОТИДІЇ СИСТЕМНІЙ
КОРУПЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ “Національна академія управління”, м. Київ.

Науковий консультант доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Ковальчук Трохим Тихонович
заступник голови наглядової ради
АТ АКБ “АРКАДА”, (м. Київ)

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мандибура Віктор Омелянович,
головний науковий співробітник відділу
економічної теорії
ДУ “Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України”,
(м. Київ);

доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти
Сафонов Юрій Миколайович,
заступник директора
ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти”
(м. Київ);

доктор економічних наук, доцент
Лук’янов Володимир Сергійович
виконавчий директор
ДУ “Український інститут”,
(м. Київ)

Захист дисертації відбудеться “25” жовтня 2018 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.889.01 у ВНЗ “Національна академія управління” за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ВНЗ “Національна академія управління” за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий “21” вересня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.В. Штань

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Корупційна проблематика на сьогодні – світовий тренд, а боротьба з корупцією свого роду “мода” ХХІ століття. Свою тіньову, потаємно-зловісну сутність корупція втілює в корупціогенній стихії політичного, соціального й економічного руйнування. Запобігання та протидія корупції – одна з найбільш обговорюваних проблем на міжнародному рівні, а саме: Організацією Об’єднаних націй, Організацією економічного співробітництва і розвитку, Незалежною некомерційною організацією “Глобальна чесність” (Global Integrity), Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та ін. Кожен з названих інститутів займається широким колом питань у сфері корупції: аналізом причин, масштабів та наслідків цього зловісно-руйнівного явища, впровадження регуляторних імперативів протидії корупції.

Міжнародні рейтинги свідчать, що на теренах цивілізованих й економічно розвинених країн корупція має спорадичні прояви, в Україні ж – це явище є перманентним і ґрунтується на цілому комплексі протиправних дій і вчинків, націлених на отримання неправомірної вигоди та протиправне збагачення. В українському вимірі корупція – це багатоаспектне політичне, соціально-економічне та психологічно-аморальне явище. В силу цього коло корупційних бенефіціарів є безпрецедентно широким. Провина державної влади тут беззаперечна. Адже упродовж існування України як незалежної держави корупція набула значних масштабів і на сьогодні є системною. І це попри прийняття розмаїтого переліку нормативно-правових актів вищої юридичної сили (законів) антикорупційного напрямку, а також указів президента та офіційних постанов і наказів органів виконавчої влади, які фактично не виконувалися. Разом з тим, регуляторні антикорупційні імперативи набувають реальної дієздатності лише тоді, коли вони враховують наявні об’єктивності, базуються на політичній волі глави держави та викликають довіру широкого загалу, тобто віддзеркалюють базові державні й суспільні інтереси та пріоритети і, що особливо важливо – спрацьовують на випередження. Ефективна протидія цьому системно-злостісному явищу передбачає неухильне й жорстко контрольоване застосування широкого комплексу державних регуляторних антикорупційних імперативів. Підґрунтям останніх, як правило, виступають базові принципи, закони, постанови, інструктивні вимоги, накази тощо. Водночас закони як нормативно-правові акти вищої юридичної сили все частіше ігноруються, не сприймаються як визначальний імператив, тобто обов’язкове правило добросовісного виконання службових обов’язків та суспільної поведінки. Тому є вагомим підстави стверджувати, що на вітчизняних теренах системна корупція фактично витісняє державу як імперативний (визначальний) суб’єкт влади, привласнюючи й деформуєчи принципово важливі суспільні атрибути.

Отже, в концептуальній парадигмі протидії системній корупції державні регуляторні імперативи повинні відігравати визначальну роль. Вони мають не допускати відчутних нині ризиків адміністративно-бюрократичного

маніпулювання при виробленні й виборі антикорупційних пріоритетів. Зазначене обумовлює високу актуальність досліджень, спрямованих на обґрунтування теоретико-методологічних і прикладних засад ефективного застосування державних регуляторних імперативів протидії системній корупції в національній економіці.

Пріоритетність у вивченні корупційної проблематики належить аналітикам та науковцям країн з розвинутою економікою. Відповідно широкий спектр проблем корупції та її протидії став предметом наукових досліджень зарубіжних вчених, серед яких: С. Алатас, Д. Андерсон, С. Вей, Р. Вішні, Г. Беккер, Г. Бродман, Ш. Грей, Д. Кауфман, Р. Клітгард, Гж. Колодко, П. Мауро, И. Мени, Д. Норт, М. Пайман, М. Палдман, Ф. Риканатини, С. Роуз-Аккерман, Г. Сатаров, Т. Сорейд, А. Фергюсон, П. Шлейфер та ін.

Напрямам і підходам формування базису вивчення та протидії корупції присвячені наукові праці вітчизняних вчених, як: Л. Аркуші, О. Бусол, З. Варналія, М. Камлика, В. Лук'янова, В. Мандибури, М. Мельника, Є. Невмержицького, Т. Ковальчука, Ю. Сафонова. Похідним чином питання утвердження державних регуляторних імперативів протидії корупції на українських теренах піднімаються у наукових розробках О. Амосова, В. Базилевича, А. Гальчинського, В. Геєця, А. Гриценка, М. Єрмошенка, С. Єрохіна, П. Єщенка, Я. Жаліла, В. Ільїна, В. Корнєєва, В. Кравченка, А. Олешко, Г. Филюк, Ю. Харазішвілі, В. Черняка, В. Шевчука, І. Штулер та ін.

Віддаючи належне результатам напрацювань вищевказаних учених, разом з тим, важливо визнати доцільність більш предметно, детально й системно дослідити причини, чинники, ключові засади корупції в національній економіці, окреслити назрілі механізми та шляхи застосування державних регуляторних імперативів задля ефективної протидії системній корупції в Україні. Адже, попри те, що останнім часом корупційну проблематику в ЗМІ обговорюють політологи, експертна спільнота й високо рангові чиновники, питання ефективної протидії системній корупції не вирішується, як наслідок з'являється ефект психологічної втоми й суспільного ігнорування корупційних загроз. Виходячи з такої очевидності, особливої актуальності набуває реалізація комплексного наукового підходу щодо застосування державних регуляторних імперативів для системної протидії корупції в національній економіці. Це і обумовило вибір теми, формулювання мети та визначення предмету і завдань дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Основні положення і рекомендації, що викладено у дисертаційній роботі, є складовими науково-дослідних робіт:

- ВНЗ “Національна академія управління” “Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку” (державний реєстраційний номер – 0116U003934) – особисто автором визначено взаємозалежності та причинно-наслідкові зв'язки між показниками розвитку бізнес-середовища та рівнем корупції і запропоновано концептуальний підхід до системної протидії корупції в національній економіці;

- Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського “Удосконалення внутрішнього аудиту в Міністерстві оборони України” (державний реєстраційний номер – 0118U004669) в межах якої особисто автором проаналізовано корупційні ризики серед внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на запровадження та розвиток внутрішнього аудиту в державному секторі, визначено засоби їхньому попередженню та протидії в контексті запровадження антикорупційного дирижизму.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування та розробка теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо використання державних регуляторних імперативів протидії системній корупції в національній економіці.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки та виконання таких завдань:

- дослідити генезис наукових теорій і поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо підґрунтя зародження та сприйняття корупції в суспільстві;
- визначити передумови становлення та розвитку корупції як системного, перманентно відтворювального явища в національній економіці;
- розкрити специфіку базових різновидів корупції в національній економіці;
- обґрунтувати багаторівневу систему негативних екстерналій корупції як відчутної загрози економічній безпеці України;
- проаналізувати та систематизувати сучасні похідні прояви системної корупції та узагальнити законодавчо-правові засади державних регуляторних механізмів її протидії;
- сформулювати концептуальні положення антикорупційного дирижизму як системи державних регуляторних імперативів з позиції об’єктивної необхідності, ролі та місця в управлінні національною економікою;
- обґрунтувати сутнісно-змістовне трактування антикорупційного дирижизму відповідно до особливостей і вимог до нього в сучасних умовах;
- розробити методологічні підходи до моделювання антикорупційного дирижизму.

Об’єктом дослідження є організаційно-управлінські й регуляторні засади застосування державних регуляторних імперативів протидії системній корупції в національній економіці.

Предметом дослідження є державні регуляторні імперативи протидії системній корупції в національній економіці.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети та завдань дисертаційної роботи. Дослідження проводилося з використанням таких загальнонаукових та спеціальних методів: *термінологічного аналізу і операціоналізації понять* – використані для розкриття і уточнення загальнотеоретичних положень, що розкривають сутнісну природу, особливості й нюанси поглядів вчених на трактування категорії корупції; *наукової абстракції і конкретизації* – під час авторського формулювання базових

різновидів корупції; *системний і діалектичний підходи*, а також метод *структурно-функціонального аналізу* сприяли дослідженню корупції в якості деструктивних зовнішніх екстерналій; *метод аналізу і синтезу* в їх системному поєднанні, а також сходження від абстрактного до конкретного – для визначення впливу антикорупційного дирижизму; *метод диференційованих підходів* – при вивченні похідних корупції та визначенні державних регуляторних імперативів їхньої протидії; *методи комплексного підходу та структурного моделювання* – в процесі розробки моделі антикорупційного дирижизму; *графічний і табличний* – для наочного подання теоретичного і методичного матеріалу (усі розділи дисертації); *абстрактно-логічний* метод – для формулювання теоретичних узагальнень і висновків дослідження.

Інформаційною базою дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, державного управління та менеджменту, законодавчі та інші нормативно-правові акти органів державної влади, статистичні та інформаційно-аналітичні матеріали Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, Всесвітнього економічного форуму, Міжнародного валютного фонду, Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), глобальної антикорупційної мережі Transparency International, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України, дані Генеральної прокуратури України а також спеціальна вітчизняна та зарубіжна література з проблем дослідження, інформаційні ресурси мережі Інтернет та ін.

Наукова новизна одержаних результатів. Отримано нові науково-теоретичні та практичні результати, які в сукупності розв'язують важливу для національної економіки проблему – протидію системній корупції в національній економіці на основі державних регуляторних імперативів. Особистий внесок автора полягає в таких конкретних результатах:

вперше:

- запропоновано методологічний підхід до типологізації системної корупції залежно від кінцевої мети, сфери виникнення та розповсюдження, сукупності елементів, ієрархії рівнів, різнотипу наявних зв'язків та перманентної відтворюваності, базовими серед яких є: *політична; владно-олігархічна; корпоративно-кланова; офшорна; адміністративно-бюрократична; економічна та побутова корупція*. Сформований підхід дозволив обґрунтувати стратегічні вектори державного антикорупційного впливу;

- введено в науковий обіг поняття “антикорупційний дирижизм”, що трактується як застосування державою регуляторних імперативів, які націлені й гарантують недопущення з боку ключових суб'єктів суспільно-економічних відносин реалізації корупційних діянь; це покращує можливості застосування системного підходу у процесі розробки документів антикорупційної протидії та

забезпечити позитивний синергетичний ефект антикорупційної політики в національній економіці;

- обґрунтовано структурно-логічну схему моделі антикорупційного дирижизму, яка є транспарентною, сталою в довгостроковій перспективі, спрямованою на оперативне реагування на корупціогенні виклики і загрози, при цьому модель являє організаційно-регуляторну систему поєднання антикорупційних інструментів з невідворотністю покарання і таким чином гарантує створення єдиного комплексу заходів попередження та протидії системній корупції;

удосконалено:

- методичні підходи до формування складників економічної безпеки, які доповнено впливами корупції як деструктивними зовнішніми екстерналіями. Зазначений підхід дозволяє забезпечити реалізацію найбільш ефективних форм і інструментів державного регулювання, розроблених з урахуванням негативних корупційних впливів;

- категоріальне розуміння концептуальних основ державно-приватного партнерства як визначального чинника в системній протидії економічній корупції. Це дає змогу забезпечити реалізацію найбільш ефективних форм і інструментів антикорупційної протидії відповідно до сучасної міжнародної практики;

- методологічні підходи до типологізації корупції які доповнено її похідними проявами, а саме: посередницька діяльність, трансфертне ціноутворення, корупція в сфері оподаткування, криптовалютна корупція. Такий підхід дозволяє конкретизувати напрями розробки заходів щодо зменшення рівня тіньової економіки, виведення капіталу за кордон та покращення ділового клімату в країні;

- характеристику корупційних ризиків як стримувального чинника розвитку національної економіки з акцентуацією уваги на корупційні загрози в умовах воєнного конфлікту, що потребує посиленого контролю та регулювання з боку держави і громадянського суспільства;

- аргументацію про те, що антикорупційна політика зможе стати дієвою за умови утвердження політичної незалежності новостворених антикорупційних органів, а також високої професійності й моральності (непідкупності) суддівського корпусу. Отримані результати забезпечують концептуальні засади розроблення єдиних підходів державного антикорупційного впливу;

- розуміння антикорупційної управлінсько-регулятивної практики, яка має базуватися не на усуненні наявних корупційних наслідків, а передусім на ефективній протидії причинам та умовам виникнення та поширення системної корупції;

дістали подальшого розвитку:

- аргументи щодо ключових чинників наявної в національній економіці інституціоналізації системної корупції, виходячи з того, що інституціональна експансія корупції включає три взаємопов'язаних процеси: інтенсифікацію вже

існуючих корупційних взаємодій, розширення поля корупційних практик і власне інституалізацію корупції;

- аналіз ключових факторів системної корупції в національній економіці. Серед них: тотальне зловживання владою з метою отримання власної вигоди і водночас регуляторно-організаційна недосконалість у протидії корупційним схемам та діям; деформована судова система, яка мінімізує ризики невідворотного покарання;

- обґрунтування доповнення існуючих методів вимірювання корупції індикатором системної корупції шляхом формування національної методики оцінювання, що включає в себе соціологічні дослідження, експертні оцінки наявних різновидів системної корупції, а також визначення показника рівня економічної корупції на підставі багатофакторного аналізу;

- підхід до класифікації досліджень вимірювання рівня корупції з виокремленням наступних ознак: за сферами суспільного життя та об'єктами в сегментному та галузевому вимірах національної економіки. Застосування такого підходу доцільно задля обґрунтування концептуальних засад формування національної стратегії запобігання та ефективної протидії системній корупції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та формулюванні системних узагальнень та конкретних пропозицій щодо застосування державних регуляторних імперативів у протидії системній корупції в національній економіці та можуть бути впроваджені в діяльність органів державної законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування, установ, організацій та підприємств як державного так і приватного секторів. Окремі авторські рекомендації й пропозиції автора прийняті до використання:

- Державною службою фінансового моніторингу України (довідка № 6/0330-05 від 04.01.2016 р.) – при підготовці науково-практичного коментаря Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”;

- Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (довідка № 2401-04/30603-07 від 13.07.2018 р.) – при напрацюванні та підготовці позиційних матеріалів щодо посилення регуляторного впливу на детінізацію основних показників соціально-економічних процесів в галузевому та регіональному вимірах;

- Інститутом законодавства Верховної Ради України (довідка №22/323-1-15 від 04.07.2018 р.) – у процесі підготовки пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства України;

- Науковим центром проблем запобігання корупції у секторі безпеки та оборони Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (довідка № 182/3700 від 31.07.2018 р.) – при розробці експертно-аналітичних матеріалів та у навчально-методичному забезпеченні вищих академічних курсів з питань запобігання корупції у Збройних Силах України;

- ВНЗ “Національна академія управління” (акт від 29.06.2018 р.) – при підготовці навчально-методичних матеріалів та викладанні дисциплін “Державне регулювання економіки”, “Національна економіка”, “Економічна безпека”, “Глобальна економіка”.

Також керівництву антикорупційних органів України надано науково-практичні узагальнення щодо антикорупційного дирижизму як ефективної системи протидії корупції в національній економіці:

- Національне антикорупційне бюро України: лист № 0746 від 02.07.2018 р.

- Національне агентство з питань запобігання корупції лист № 0745 від 02.07.2018 р.

- Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА): лист № 0747 від 02.07.2018 р.

- Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції: лист № 0744 від 02.07.2018 р.

Особистий внесок автора. Дисертація є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому викладено авторський підхід щодо проблеми застосування державних регуляторних імперативів протидії системній корупції в національній економіці. Наукові положення, висновки і рекомендації, які викладені в дисертації, розроблені автором особисто. Ключові теоретичні узагальнення та практичні рекомендації знайшли необхідне відображення в опублікованих роботах. Наукові праці, опубліковані у співавторстві – відсутні. Результати кандидатської роботи не використовувалися.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені та отримали схвалення на 20 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах, а саме: *міжнародних науково-практичних конференціях: “Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє”* (м. Київ, 2013 р.); *“Areas of scientific thought”* (Sheffield, 2014/2015); *“Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України”* (м. Київ, 2015 р.); *“Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України”* (м. Київ, 2016 р.); *“Економіко-культурологічне позиціонування України в світовому глобалізованому просторі”* (м. Кошице, 2016 р.); *“Актуальні проблеми економіки 2015-2016”* (м. Київ, 2016 р.); *“Сучасні тенденції розвитку світової економіки”* (м. Харків, 2017 р.); *“Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України”* (м. Київ, 2017 р.); *“Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України”* (м. Київ, 2017 р.); *“Європа-Україна-Тернопільщина: міжнародні відносини, співпраця, безпека”* (до Дня Європи в Україні) (м. Тернопіль, 2017 р.); *“Наука та освіта в Україні: інновації, виклики, перспективи”* (м. Тернопіль, 2018 р.); *спільному міжнародному науково-практичному семінарі* Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) GmbH, Державної служби фінансового моніторингу України (ПФР), Навчально-методичного центру Держфінмоніторингу

України “Співпраця у сфері фінансового моніторингу та антикорупційної діяльності: міжнародні та національні аспекти” (м. Одеса, 2016 р.); *всеукраїнських науково-практичних конференцій*: “Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики” (м. Миколаїв, 2015 р.); “Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики” (м. Миколаїв, 2016); *науково-практичних семінарах*: “Правові, економічні та соціальні аспекти протидії корупції в сучасних умовах” (м. Миколаїв, 2016 р.); “Інформаційна культура в сучасному світі” (м. Київ, 2015 р.); “Інтелектуальний капітал як основа інвестиційного розвитку” (м. Київ, 2016 р.); “Міжнародна економічна діяльність країни в глобальній економіці” (м. Київ, 2017 р.); “Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку країни” (м. Київ, 2017 р.); “Світові тенденції розвитку освіти” (м. Київ, 2018 р.).

Публікації. Основні результати і висновки дисертації знайшли відображення у 45 публікаціях. Зокрема: 2 одноосібні монографії, 15 статей у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз (в тому числі 10 статей у виданнях, що включено у міжнародну наукометричну базу SciVerseScopus), 9 статей у наукових фахових виданнях України, 6 статей у інших виданнях та 13 публікацій у матеріалах конференцій і наукових семінарах. Загальний обсяг наукових публікацій складає 62,25 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота включає вступ, шість розділів, висновки, список використаних джерел з 431 найменування на 46 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 402 сторінки комп’ютерного тексту, з яких основного тексту – 306 сторінок. Дисертація містить 11 таблиць, 12 рисунків, 8 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, визначено стан і теоретичну значимість наукової розробки проблеми, а також її зв’язок з науковими програмами і темами, сформульовано мету і завдання роботи, визначено предмет, об’єкт дослідження, вказано інформаційну базу і використані методи дослідження, висвітлено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів дослідження, наведено дані щодо апробації та публікацій.

У першому розділі – **“Стан науково-теоретичних досліджень корупції: еволюція та вихідні позиції”** подано наукові узагальнення історичної еволюції поглядів щодо підґрунтя зародження та сприйняття корупції в суспільних відносинах, досліджено причини та чинники “заземлення” корупції в Україні у перші роки незалежності в ретроспективному та сучасних аспектах, обґрунтовано сутнісні ознаки і складові корупції як інституту системно-руйнівного характеру.

Цивілізаційно-історичний контент підтверджує, що корупційні практики супроводжують практично всю історію людського буття. Як атрибутивне явище корупція виникла одночасно з утворенням та розвитком владних і

товарно-грошових відносин у суспільстві. Еволюціонувавши, корупція від окремих, спорадичних проявів у вигляді хабарництва, перетворилася на складне, багатогранне й аспектно-розмаїте явище. У результаті дослідження сутності поняття “корупція” визначено, що авторські підходи є різнобічними, оскільки вони оцінюють це суспільне явище за різними критеріями. Водночас спільним є те, що саме макроекономічний підхід дозволяє розглядати корупцію як суспільну небезпеку. Характерним трендом цивілізаційного поступу корупції є формування все більш складних за ієрархічною побудовою корупційних систем, створення та існування яких можливо лише в силу безпосереднього зрощення приватновласницьких і державновладних інтересів. Як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, толерантне ставлення до корупції знижує сприймання її як суспільно загрозової девіації, що призводить до її тотального розповсюдження.

На основі критичного аналізу наведених у науковій літературі визначень, а також з урахуванням зроблених узагальнень встановлено, що корупція розпочинається із заміщення інтересів і цілей держави та суспільства корисливими інтересами посадових осіб та здійснюється внаслідок умисно незаконного використання посадових функцій, зловживання правами і повноваженнями заради власного збагачення. Обґрунтовано, що корупція – це зловживання службовим становищем в державному сегменті та тіншовими інтересами й пріоритетами в приватному секторі національної економіки з метою отримання неправомірної вигоди, у наслідок якої завжди потерпає суспільство.

Визначено, що Україна відрізняється від економічно стабільних і демократичних держав саме деградацією регуляторно-управлінських механізмів, націлених на забезпечення практичної реалізації дієвої антикорупційної політики.

Обґрунтовано ключові аспекти причин “заземлення” корупції в перші роки незалежності в Україні:

1) найбільш корупціогеними сферами національної економіки перехідного періоду стали: процес приватизації державних підприємств; ліцензування експорту; регулювання тарифів на енергоносії тощо;

2) соціальна аномія є першопричиною стрімкого зростання рівня корупції під час “ринкових реформ”, які здійснювалися відповідно до рекомендацій Західних інституцій. В Україні було обрано шлях часткових реформ, внаслідок яких відбувся перерозподіл високоприбуткових галузей, підприємств та фінансових активів на користь вузького кола осіб;

3) базис ринкової економіки формувався шляхом проведення приватизації без урахування ризиків виникнення тіншових схем, що призвело до утвердження олігархічного монополізму, який своєю чергою спровокував масштабну корупцію. Виникла парадоксальна ситуація, коли в Україні підприємництво замість набуття якості головного рушія економічного прогресу стало головним носієм і персоніфікатором масштабної корупції;

4) під впливом олігархічних груп і насамперед в їхніх корупційних інтересах державна влада ігнорувала принципово важливий загальнонаціональний детермінант – захист національної обробної промисловості, що зумовило безпрецедентний рівень деіндустріалізації країни, переорієнтацію виробничої діяльності на спекулятивно-торговельну;

5) національна економіка формувалася в умовах швидкого переходу від планово-адміністративної економіки до ринкової. Але “шокова терапія” не тільки не вирішила основних проблем, а скоріше призвела до псевдоринку, який руйнує державу зсередини. При цьому кожна з характеристик останнього є як наслідком, так і породженням корупційних зв’язків;

б) поширення корупції в перехідний період не означає звуження її тенденцій і масштабів із завершенням так званих ринкових реформ. Навпаки, корупція набувши широкого поширення під час перехідного періоду, запустила глибинне коріння практично в усі сфері та сегменти національної економіки в силу абсолютної не підконтрольності влади суспільству.

Доведено, що агресивно-руйнівний потенціал системної корупції проявляється в її інституціональній експансії. Виокремлено властиві ознаки системної корупції: внутрішня стійкість, латентний і повзучий характер та зростаючі загрози перспективам прогресуючого розвитку. Підмінюючи стратегічні цілі державного управління та деформуючи шляхи соціально-економічного розвитку країни, корупція водночас спотворює механізми соціального впливу, деформує пріоритети фінансово-правових відносин і суспільної моралі. Встановлено, що розповсюдження корупції на перехідному етапі становлення української державності як системного тіньового інституту створило фундамент для подальшого поширення й поглиблення практично в усіх сферах суспільного буття і навіть міжнародних відносинах, за стабілізувало деформаційні якості не лише економічної системи, а і в інших сферах життєдіяльності людей їх загальноприйнятих уявлень про стандарти поведінки. На основі проведеного дослідження визначено та узагальнено системні ознаки інституціональної корупції (табл.1):

Таблиця 1

Системні ознаки інституалізації корупції

Ознаки системи	Характерні ознаки інституціональної корупції
Система є насамперед сукупністю елементів	Інституціональна корупція містить визначений набір соціальних ролей, наприклад: хабародавець та хабароотримувач; передбачає формування сталого набору норм “корупційної поведінки”.
Наявність двох або більше типів зв’язків	Інституціональна корупція базується на основі нових типів зв’язків і організацій, що закріплюють корупційні практики.
Наявність рівнів та ієрархія рівнів	Інституціональна корупція має ієрархічну структуру, в якій частина корупційного доходу з нижчих рівнів передається до вищих.
Самоорганізованість та відтворювальність	В Україні утвердилася вертикально інтегрована система корупції. Нині таке системно-руйнівне явище набуло безпрецедентних масштабів і на низовому (побутовому) рівні.

Джерело: авторська розробка

Встановлено, що оскільки інституалізація корупції на вітчизняних теренах є перманентним процесом, то така очевидність містить у собі послідовний ряд етапів: зародження, пошук сфер закріплення, відбір найбільш ефективних і адекватних форм корупційної взаємодії. При цьому окремі види корупційних практик постійно видозмінювалися і, набувши інституціональних форм широко розповсюдилися, сформувавши корупційний феномен української державності. Аналіз інформації щодо стану антикорупційної боротьби з різноманітних джерел (ЗМІ, аналітично-практичні матеріали Державної служби фінансового моніторингу України, Генеральної прокуратури України, дослідження міжнародних організацій та ін.) дозволив виокремити такі “твердження-ознаки” корупції в символічному універсумі українського суспільства:

1) *Корупція безкарна* – гучні арешти, публікації, повідомлення про хабарі, нецільове використання бюджетних коштів, розкрадання природних ресурсів, приклади розкішних маєтків чиновників, практично не закінчуються невідворотним покаранням, адекватним в правовому сенсі корупційним злочинам.

2) *Корупція непоборна* – таке твердження активно поширюється в ЗМІ, серед журналістів і навіть науковців, а також серед публічних осіб, оскільки регулярно відтворюється у публічних дискусіях і таким чином діє як свого роду “афірмація”, тобто закріплюється догмою в суспільній свідомості;

3) *Корупція має системний характер* – олігархат і ТОП-чиновники – це не пара сотень найбагатших громадян України. Хоча вони є базовим підґрунтям постійно відтворюваної тінізації, проте ними корупція не вичерпується. За ними йдуть сотні і тисячі послідовників, створюючи в союзі з адміністративно-бюрократичним чиновництвом корупційну мережу з метою стабільного отримання “корупційної данини”. Така очевидність і визначає нинішній національний політико-економічний устрій з усіма подальшими наслідками для широкого загалу (соціуму).

4) *Корупція притаманна не тільки державному сектору але і приватному*. В тих випадках, коли керівництво приватних монополій має можливість використовувати владу з метою отримання розмаїтих пільг під час укладання господарських угод, маючи при цьому доступ до інсайдерської інформації, виникають можливості організації й відтворення сталих корупційних практик, націлених на отримання неправомірної вигоди, незважаючи при цьому на неминучу економічну шкоду в рамках національного господарства.

5) *Недотримання принципів інституту приватної власності та фактична відсутність незалежних судів, що стояли б на захисті громадянських прав, призводять до закріплення корупційних практик*

У другому розділі “**Ключові засади системної корупції та її базові різновиди**” розкрито специфіку базових різновидів системної корупції у національній економіці: політичної; владно-олігархічної; корпоративно-кланової; офшорної; адміністративно-бюрократичної; економічної та побутової.

Аналіз національних документів стратегічного напрямку, досліджень міжнародних та національних організацій засвідчує наявність в Україні системної корупції, яка детермінована розмаїттям різних за змістом й характером причин, чинників і умов. Нами обґрунтований підхід до диференціації системної корупції за рівнями утворення і розповсюдження корупційних відносин (рис. 1). Також доведено, що спрощений підхід при прийнятті та трактуванні корупції, яка багатомірно вразила національну економіку, ускладнює розробку ефективних заходів антикорупційної протидії.

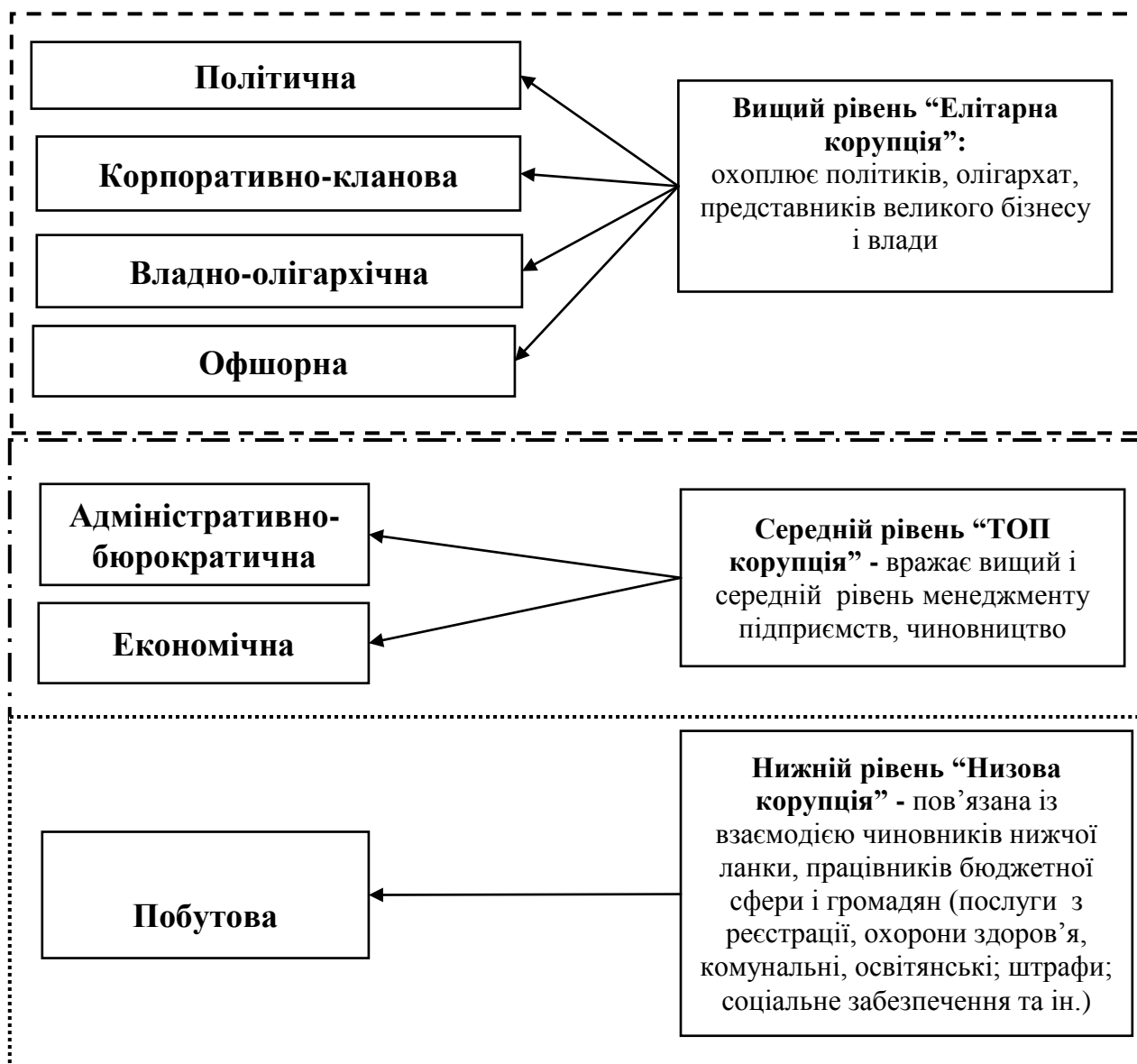

Рис. 1. Різновиди системної корупції за рівнями утворення й розповсюдження корупційних відносин у національній економіці

Джерело: авторська розробка

Принципово важливо передусім брати до уваги *політичну корупцію*. Доведено необхідність розпочинати протидію політичній корупції з розробки та законодавчого закріплення її понятійного апарату, адже моніторинг

національної нормативно-правової бази показав його практичну відсутність. Так у наявному Законі “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції” навіть не визначено самого поняття “політична корупція”. При цьому назва закону ширша, ніж норми які він встановлює. Аналіз законодавства показав, що єдиним суб’єктом політичної корупції є політичні партії, що відчутно звужує сприйняття корупційної практики, яка поширена в сучасних реаліях. Українською очевидністю є те, що до Верховної Ради потрапляють особи (через спотворення результатів виборів та підкуп виборців), які не відповідають критеріям і стандартам державної і політичної доброчесності. Унаслідок цього ігноруються критерії високої професійності при формуванні Кабінету міністрів та відповідних міністерств і відомств. Таким чином, політична корупція дає змогу перетворювати владу в капітал, а капітал – знову у владу.

Встановлено, що політична корупція переслідує мету узурпації базових повноважень держави, концентруючи політику держави задля отримання в перспективі фінансово-економічних прерогатив. Тобто на передній план виходить політичний вплив щодо використання загальнодержавного ресурсу влади, в кінцевому підсумку підпорядкування останнього особистісним або груповим інтересам. Таким чином саме політична корупція істотно послаблює державність, відчутно знижує авторитет держави як на національному рівні, так і на міжнародній арені.

На сьогодні відсутня єдина думка серед науковців щодо визначення суб’єкта політичної корупції. Проведений критичний аналіз дозволив визначити персоніфікаторами й носіями політичної корупції представників політичної еліти, олігархів (кожен з яких фінансово утримує одну або декілька політичних партій), народних депутатів і передусім – керівників фракцій.

Встановлено, що відповідно до діючих законодавчих імперативів вся протидія широкомасштабній та руйнівній за наслідками для держави політичній корупції зведена до здійснення Національним агентством з питань запобігання корупції контролю за дотриманням законодавства щодо фінансування політичних партій, порядку надходження та використання коштів виборчих фондів, вжиття заходів щодо осіб, у діяннях яких є ознаки правопорушень у цій сфері.

Обґрунтовано авторське твердження, що одним із відчутних різновидів системної корупції є *владно-олігархічна корупція*. Йдеться про поєднання політичної та економічної корупції, яке проявляється шляхом злиття бізнесу і політики, спрямування зусиль олігархічних кіл до монополізації влади. В Україні вона реалізується шляхом формування груп впливу у Верховній раді та ключових сегментах Кабінету Міністрів.

Дослідження показало, що внаслідок владно-олігархічної корупції найбільш прибуткові сегменти, в тому числі стратегічного значення, національної економіки контролюються ставлениками олігархічних груп. Проведений ретроспективний аналіз довів, що безконтрольне присвоєння

олігархами найбільш прибуткових галузей та сегментів національної економіки відбулося під гаслом ринкових реформ в країні.

Встановлено, що проблема владно-олігархічної корупції набуває особливого значення, коли на порядку денному постає питання продажу землі та приватизації державних підприємств стратегічного характеру. За відсутністю дієвих державних регуляторних імперативів антикорупційного напрямку всезагальна “топ-корупційна дисперсія” національного олігархату в поєднанні з системно корумпованими владними інституціями зумовлює перманентність цивілізаційної деградації країни і суспільства.

Доведена зростаюча загроза національній економіці від *корпоративно-кланової корупції*. Встановлено, що “клан” – це домінуюча і водночас монополююча група спільників, що переслідує мету збагачення та отримання неправомірної вигоди, ігноруючи при цьому загальнодержавні інтереси й пріоритети. Проведений аналіз показав, що прояви корпоративно-кланової корупції перш за все пов'язані з діяльністю “промислово-фінансових груп” (ПФГ). Виявлено, що ПФГ як офіційно неузаконені юридичні структури, в Україні виступають фактичними носіями корпоративно-кланової корупції. Загрозою для національної економіки, встановлено наявність майже 50% непрацюючих кредитів банків які припадають на 20 найбільших бізнес-груп. Проведене дослідження показало, що внаслідок корпоративно-кланової корупції упродовж багатьох років існувала можливість використання власниками та бенефіціарами ПФГ (а також пов'язаними бізнес-партнерами) переважно для кредитування бізнес-проектів з ознаками фіктивності.

На основі проведеного дослідження зроблено узагальнення характерних інструментів корпоративно-кланової корупції, ключовими серед яких виокремлено: клановість, кронізм (родинність), непотизм, протекціонізм, фаворитизм, лобізм. Встановлена невідкладна необхідність посилення антикорупційного регулювання.

Аналіз даних соціологічних досліджень, проведених серед підприємців а також в органах державної влади, довів поширення на нижньому і середньому рівнях державної влади *адміністративно-бюрократичної корупції*. Визначено, що адміністративно-бюрократична корупція виникає внаслідок наявних бюрократичних перепон та інших адміністративних бар'єрів, як правило штучно створених.

На сьогодні беззаперечною є та очевидність, що системна (багаторівнева й масштабна) корупція руйнує передусім фінансово-економічний фундамент держави. Визначено, що відсутність дієвих державних регуляторних імперативів протидії корупції у фінансовій сфері, у тому числі корпоративно-клановій та адміністративно-бюрократичній призвело до токсичної для економіки діяльності банків, спотворення їхньої ролі як фінансових інституцій та доведення до банкрутства більше 100 банківських установ.

Проведений порівняльний аналіз характерних ознак адміністративно-бюрократичної та владно-олігархічної корупції (табл. 2) довів, що адміністративно-бюрократична корупція виступає як своєрідний тіньовий

податок на приватний сектор, який збирають чиновники в силу монополії на прийняття важливих для бізнесу та окремих індивідумів рішень (“приватизація держави”) в той час як владно-олігархічна монополізує ринок.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз змістовних характерних ознак адміністративно-бюрократичної та владно-олігархічної корупції

	Адміністративно-бюрократична	Владно-олігархічна
Об'єкт	Послуга	Інститут
Ініціатор	Чиновник	Крупний бізнес
Тип поведінки	Опуртоністичний	Опуртоністичний
Мета	Отримання неправомірного доходу	Захист прав власності. Обмеження конкуренції, монополізація ринку
Наслідки	Неефективне неформальне оподаткування (корупційні збори є прихованим податком)	Викривлення конкурентних ринкових відносин. Переваги для окремих підприємств за рахунок споживачів та конкурентів
Втрати для суспільства	Вищі витрати для бізнесу, що закладаються в ціни. Нижчі надходження до бюджету через заниження доходів. Зниження рівня прямих іноземних інвестицій. Відбувається диференціація населення за матеріальними статками, підривається довіра до влади та державних інституцій і т.ін.	Монополізація найбільш прибуткових галузей призводить до підвищення цін, тарифів, скорочення виробництва, погіршення якості продукції, що випускається. Олігархічна монополізація унеможливорює рівні для всіх умови та верховенство закону, тому рівень іноземних інвестицій залишається низьким. Монополія економічної та фінансової влади надає олігархам контроль над дією закону та політичною системою. Відсутність реальних політичних партій створює вакуум, в якому олігархи корумпують політичний процес. Економіка не може реалізувати потенціал росту внаслідок виведення фінансових ресурсів в офшорні зони і т.ін.

Джерело: укладено автором на основі узагальнення даних дослідження Центру економічної стратегії “Захоплення держави”.

Аналіз наявних моделей поведінки корупціонерів доводить доцільність застосування під час розробки антикорупційних імперативів моделі раціональності злочину Г. Беккера, за якою потенційний злочинець, що знаходиться перед вибором (скоєння чи ні корупційного злочину), максимізує очікувану користь. Цільова функція (в більш пізній інтерпретації, яка враховує доходи індивіда від легальної діяльності) має вигляд:

$$EU = (1-p) \times U(W+W_i) + p \times U(W-F) = U(W_i - p \times F) \wedge \max, \quad (1)$$

де EU – очікувана злочинцем користь від скоєння корупційного злочину;

U – функція потенційної вигоди для злочинця;

W_i – поточний дохід індивіда від легальної діяльності (втрачається, якщо індивід скоїть злочин та буде викритий);

W – користь від злочину (з урахуванням нематеріальної, за умови, що вона може бути оцінена в грошовому еквіваленті);

p – вірогідність затримання й покарання (суб'єктивно оцінювана злочинцем). Її величина пропорційна витратам суспільства на утримання правоохоронних органів;

F – тяжкість покарання (в грошовому вимірі).

Таким чином, показник U (користь від злочину для корупціонера) містить ставлення індивіда до ризику, яке може бути різним, в залежності від антикорупційної політики держави, що впливає на показники “тяжкість” і “ймовірність” покарання. Водночас з урахуванням моделі, ключовими чинниками, що впливають на поведінку корупціонера, є: очікувана вигода від правопорушення, тяжкість покарання, ймовірність покарання, а також схильність злочинця до ризику. Застосування моделі для українських реалій, коли вигода від корупції завжди більше ніж користь від чесної праці, навіть якщо ймовірність затримання становить 50 % ($P = 0,5$) й при максимальному покаранні $F=1$ (що є припущенням, але не відповідає дійсності), доводить раціональність корупційних діянь.

На основі моделі доведено, для ефективної боротьби з корупцією, необхідно підвищувати мотивацію до чесної роботи (наприклад, збільшувати заробітну плату чиновникам) з одночасним введенням невідворотності покарання, та найбільш дієвим є усунення людського чинника під час контакту з представниками державних органів, шляхом впровадження сучасних практик електронного уряду. Решта заходів або самі по собі є малоефективними (як посилення покарання), або майже утопічні (як надія на те, що чиновник в корупційному середовищі не буде хабарником тільки через свої високі моральні якості).

Проведене комплексне дослідження макроекономічних показників національної економіки, встановило, що значний негативний вплив здійснює *офшорна корупція*. Тому є потреба розглядати її як окремих різновид системної корупції. На основі наявних трактувань зроблено узагальнення поняття офшорної корупції, під яким розуміється виведення фінансових капіталів й високоприбуткових активів з метою мінімізації оподаткування за межі країни, яка є продуцентом останніх. Встановлено, що практика офшорної корупції має місце і в економічно розвинених країнах де присутня жорстка антикорупційна практика та діє ефективна система попередження легалізації тіншових капіталів. Остання всіляко стимулюється корупційними сюзеренами окремих високорозвинених країн, оскільки таким чином здійснюється інвестиційне підживлення відповідних територій. Вивчення світової практики боротьби з офшорною корупцією, довело, що найбільш ефективним та дієвим засобом є створення сприятливого інвестиційного і підприємницького клімату в національній економіці для легалізації капіталів.

Встановлено, що в корупційній економіці деформуються або перестають діяти фундаментальні економічні закони. На основі дослідження корупційних проявів, їхніх наслідків і впливів у національній економіці, сформульовано поняття *економічної корупції* та виокремлено її характерні ознаки. Так на національному рівні економічна корупція – це стало відтворювальна система деформації передусім макроекономічних відносин шляхом протиправного обміну національного господарського ресурсу на вигоду окремих осіб та владно-економічних кланів. Визначено, що економічна корупція фактично не може існувати без підтримки і тісної взаємодії із владними структурами та центральним банком. Доведено, що економічна корупція є інструментом тіньової економіки. При цьому для цілей організованої злочинності економічна корупція використовується як засіб становлення і зміцнення нових тіньових “соціальних відносин”, забезпечення безпеки відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом, збільшення кримінальних зв'язків, лобіювання економічних і політичних інтересів певних злочинних груп і кланів.

На основі аналізу сутнісних ознак економічної корупції виокремлено *побутову корупцію* як її різновид на рівні домогосподарств. Визначено її характерні особливості: латентний прояв, “погоджувальний” характер здійснення і суб'єктивне сприйняття учасниками та суспільством. Доведено, що загроза побутової (низової) корупції в тому, що при мінімальном рівні ризику для обох сторін угоди вона володіє специфічною цінністю не тільки для отримувача хабаря, але і для хабародавця. Здійснений аналіз виявив наявний прямий кореляційний зв'язок рівня побутової корупції із показником рівня життя населення. Доведено, що одним з найбільш вагомих чинників розповсюдження побутової корупції в Україні є бідність працюючого населення (рис. 2) і, зокрема, низький рівень оплати державних службовців та працівників бюджетної сфери.

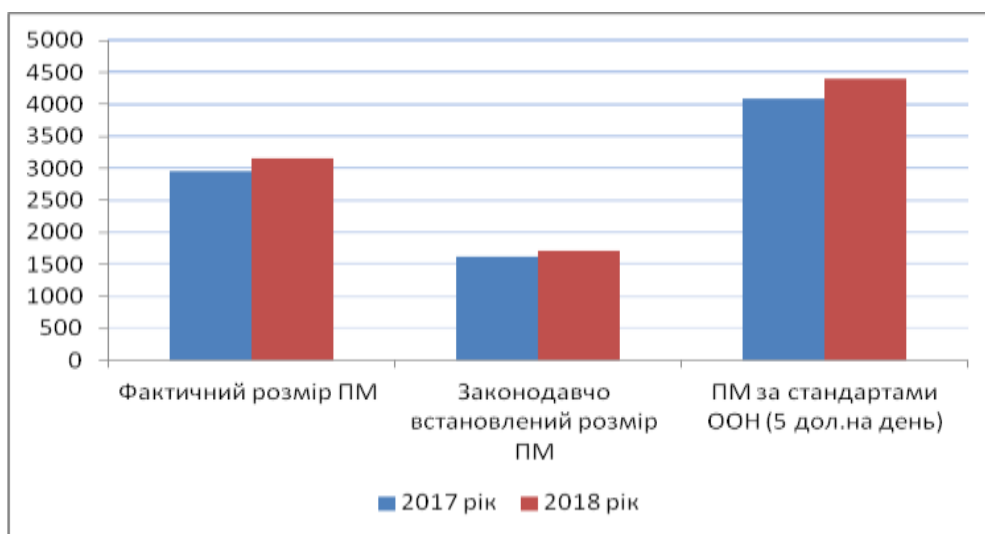

Рис. 2. Порівняльний аналіз розміру прожиткового мінімуму відповідно до міжнародних стандартів в Україні у 2017-2018 рр.

Джерело: укладено автором за даними Державної статистичної служби України, Світового Банку, проекту Закону “Про Державний бюджет України на 2018 рік”.

Унаслідок утворюється замкнуте коло: корупція є причиною зубожіння і гальмом розвитку держави, а зубожіння – причина поширення корупції. Як правило, учасники відповідних дій не вважають себе агентами корупції, скоріш за все, на їхнє переконання, це тактика виживання.

У третьому розділі **“Сучасні похідні прояви корупції в національній економіці”** проведено аналіз посередницької діяльності як відчутного корупціогенного чинника, визначено корупційні загрози від застосування трансфертного ціноутворення, виявлено та охарактеризовано корупційні прояви в сфері оподаткування національної економіки.

Проведений аналіз довів специфічну роль у формуванні системної корупції інституту посередників, який сприяючи тіньовим оборудкам, деформує процеси взаємодії у бізнес-середовищі і таким чином корумпує підприємницьку й ділову взаємодію. Доведено зростання трансакційних витрат за рахунок плати посередникам унаслідок чого відбуваються асиметричні зміщення в конкурентному середовищі. Здійснений у роботі аналіз доводить існування у бізнесовому середовищі двох аспектів корупції: корупція у відносинах з органами та установами державного сектору (відносини бізнес – влада) і корупція у приватному секторі (відносини бізнес – бізнес). Визначено, що у взаєминах бізнес-влада корупція виникає на межі державного і приватного секторів економіки, де чиновники вступають в контакт з підприємцями та приватними особами. Саме в таких контактах беруть участь посередники – консультанти або фірми, що пропонують правову допомогу, “супровід” справи в державних органах, сприяння в оформленні податкових та митних платежів, отриманні реєстраційних документів, сертифікатів і т. ін.

Доведено, що зусилля з подолання корупції ефективні в тому разі, коли в них бере активну участь населення і бізнес – основні свідки протизаконних дій чиновницької бюрократії. Водночас посередницькі фірми ускладнюють мобілізацію державних зусиль на боротьбу з корупцією, оскільки маскують її у вигляді плати за консультаційні послуги. Як наслідок, відбувається зниження гостроти сприйняття проблеми і створюється відчуття прийнятності корупційного статус-кво, незважаючи на те, що обсяг корупційних угод та схем збільшується, і в підсумку, призводить до тяжких наслідків для економіки і суспільства.

Одним з інструментів, який дозволяє приховувати корупційні схеми та дії в сфері оподаткування, виступає трансфертне ціноутворення. Проведене дослідження доводить його активне застосування взаємопов’язаними особами як засобу уникнення належних податкових платежів шляхом варіювання контрактними цінами. В наслідок чого з України виводиться з-під оподаткування близько 100 млрд грн. щорічно, що призводить до зниження фінансового потенціалу національної економіки і негативно впливає на обсяги надходжень до бюджету (держбюджет щорічно недоотримує 20-25 млрд грн.).

На основі аналізу правил трансфертного ціноутворення встановлено, що складність розрахунку “трансфертних цін”, згідно із закріпленими нормами в національному податковому законодавстві, через відсутність дієвого

контрольно-інформаційного супроводження призводять до неможливості реального контролю відтоку капіталу за кордон з боку держави. Аналіз сучасного стану і назрілих перспектив застосування державних регуляторних імперативів у податковій сфері аргументував основні напрями боротьби з “похідними” проявами корупції у сфері оподаткування. Йдеться передусім про конвертаційні центри, незаконні оборудки щодо компенсації і сплати податку на додану вартість, “податкові ями”, ухилення від сплати акцизного податку.

У четвертому розділі **“Системна корупція як деструктивно-руйнівний чинник національної безпеки”** проведений аналіз негативних впливів системної корупції на інвестиційну привабливість економіки, визначено деструктивні наслідки економічної безпеці, встановлено каталізatori виникнення та руйнівні наслідки в оборонному секторі та розглянуто державні гарантії антикорупційної безпеки як визначальну умову реального поступу на євроінтеграційному шляху України.

Здійснений аналіз базових макроекономічних показників підтвердив тезу про те, що цивілізаційні виклики нової технологічної революції відчутно поглиблюють розрив між країнами з ефективною системою антикорупційного дирижизму і державами національна економіка в яких вражена системною корупцією. Вигодами від глобалізації, такими, як прямі іноземні інвестиції та передача технологій і управлінських ноу-хау, звично користуються некорумповані країни. Такий показник, як вірогідність втрати інвестицій у результаті дій корумпованих чиновників у Сполучених Штатах становить 5 %, Естонії – 24, в Україні – 62 %. Важливим чинником залучення міжнародних інвестицій є імідж країни на світовій арені, її позиція у провідних рейтингових ранжуваннях, досвід інших інвесторів ведення діяльності у країні тощо. Проведений аналіз доводить, що при стабільно високому рівні корупції в Україні показники, які характеризують інвестиційну привабливість національного бізнес-середовища, залишаються на низькому рівні (рис. 3).

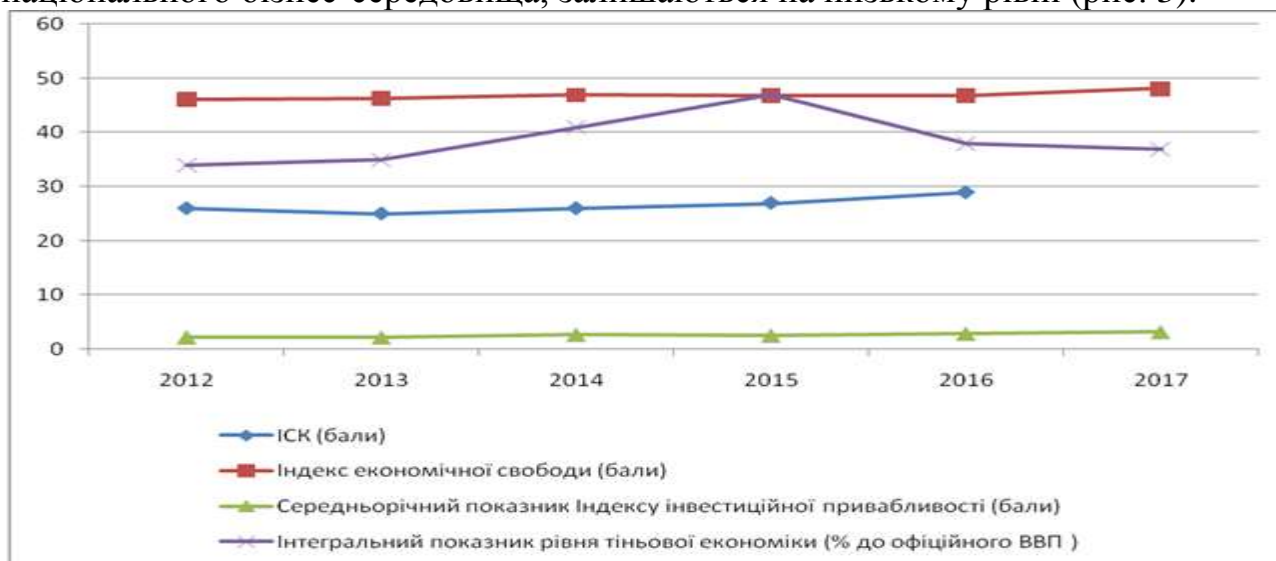

Рис. 3. Динаміка показників стану бізнес-середовища України у 2012-2017 рр.

Джерело: складено автором на основі даних Transparency International, The Heritage Foundation, Європейської бізнес асоціації

На підставі проведеного дослідження доведений вплив на інвестиційну привабливість передбачуваності системи оподаткування, сталості законодавчої бази, транспарентної і передбачуваної діяльності центрального банку, рівня хабарництва, адже Україна протягом 2015-2017 рр. посідає чільне місце за рівнем хабарництва у загальносвітовому вимірі (рис. 4).

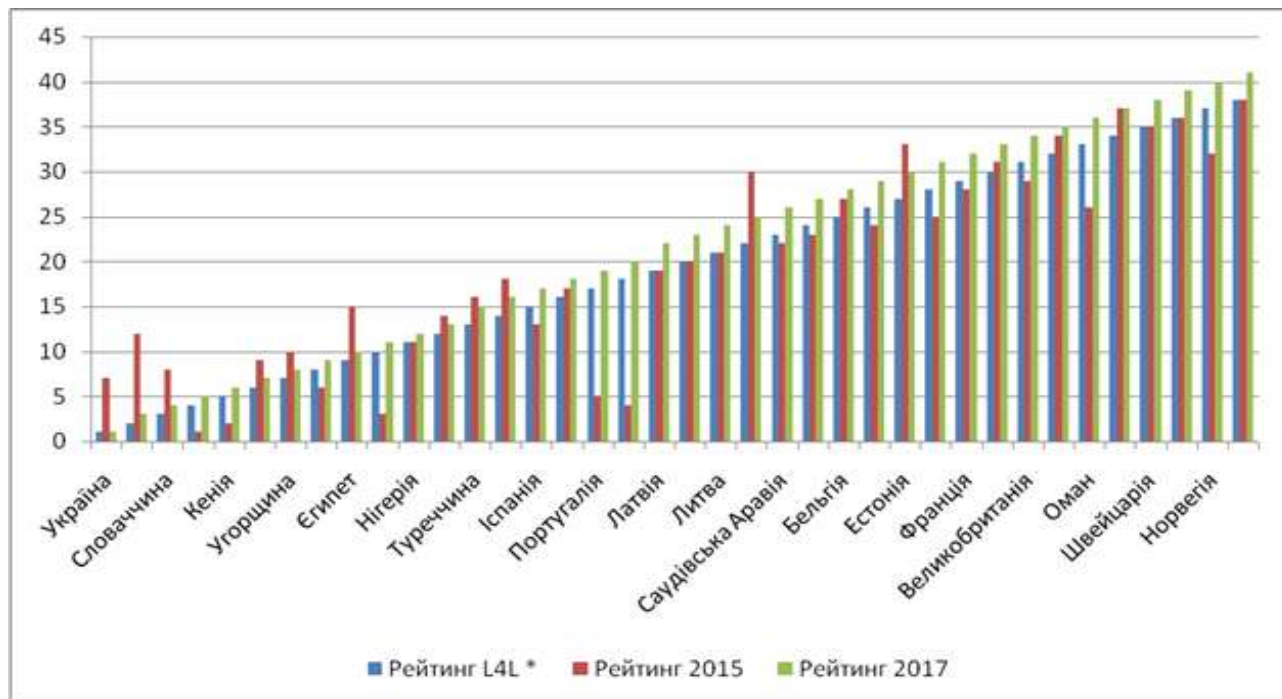

Рис. 4. Рейтинг країн за рівнем хабарництва у 2015 та 2017 рр.

* L4L = Like for Like – країни, які брали участь у дослідженні як у 2015 році, так і у 2017

Джерело: складено автором на основі даних EY EMEA Fraud Survey 2017

На основі аналізу корупції як деструктивних зовнішніх екстерналій окремих складників економічної безпеки встановлено, що ключовою загрозою економічній безпеці та перешкодою позитивних трансформацій економіки України є високий рівень корупції.

Проведений аналіз корупційних ризиків в оборонному секторі України в умовах наявного воєнного конфлікту на сході, довів, що відсутність національних дієвих механізмів прогнозування та попередження факторів небезпеки та зниження ймовірності реалізації ризиків призводить до того, що наслідки корупції в оборонному секторі породжують загрози глобального рівня (рис. 5).

Проведений моніторинг тенденцій щодо перспектив європейської інтеграції України встановив, що подолання системної корупції в країні стає головною передумовою успішних євроінтеграційних процесів, разом з тим визначено, що прийняття законів, спрямованих на реалізацію антикорупційної політики держави та необхідних для успішних євроінтеграційних процесів, відбувається завдяки тиску на владу і політиків з боку громадянського суспільства та міжнародних організацій. Аналіз показав, що формальний підхід до процесу боротьби з корупцією свідчить про те, що домінуючими чинниками

корупції в Україні стають не тільки матеріально-економічного, а й ідеологічного, морального характеру, загальної і правової культури.

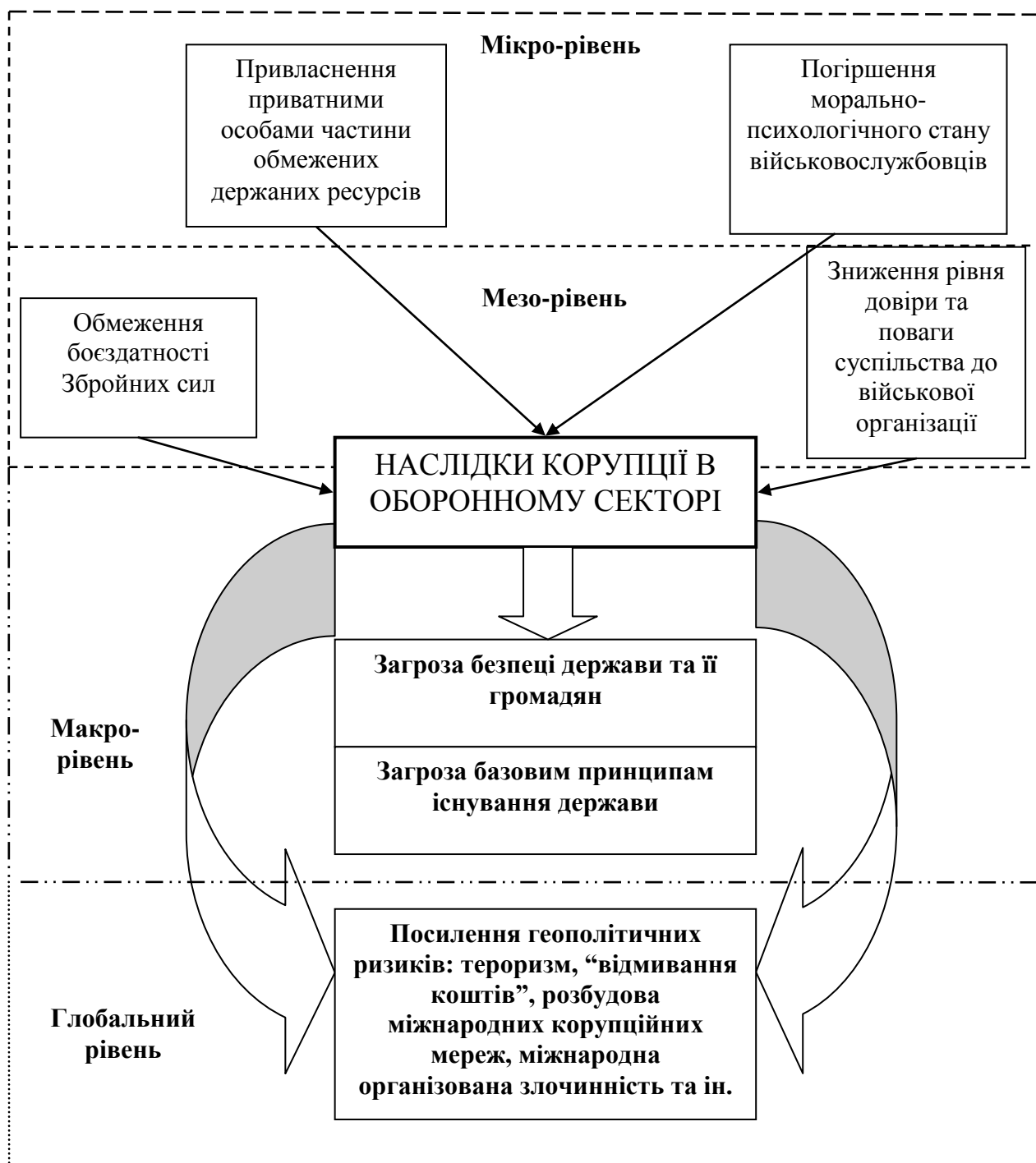

Рис. 5. Наслідки корупції в оборонному секторі

Джерело: авторська розробка

У п'ятому розділі **“Законодавчо-правові імперативи протидії системній корупції”** розглянуто правові засади та юридичні чинники протидії системній корупції, встановлено необхідність та шляхи посилення впливу юридичних імперативів на механізми протидії системній корупції, запропоновано застосування антикорупційного комплаєнсу та новітніх цифрових технологій у протидії системній корупції.

Проведений аналіз виявив недоліки практичної реалізації державних регуляторних імперативів антикорупційного характеру: відсутні науково-методологічні засади оцінювання ефективності діяльності органів антикорупційної протидії, навіть в офіційній статистичній звітності не наведено показників щодо корупційних проявів, їхньої динаміки та структури; відсутня інформація щодо оперативності реагування державних антикорупційних органів на корупційні злочини, а також швидкість їхнього розслідування та винесення не відворотних судових вироків; антикорупційні стратегії та програми не містять індикативних показників, що зумовлює неможливість оцінювання їхнього виконання і свідчить про формальний підхід з боку держави до протидії системній корупції в країні.

Аналіз наукових узагальнень моделей корупції за історико-культурним принципом доводить потребу розробки стратегічних документів протидії корупції з урахуванням регіональних і країнних особливостей. Такий підхід дозволить більш чітко й повноформатно планувати практичне застосування державних імперативів протидії системній корупції.

Встановлено, що в умовах політичної нестабільності, схоластичного характеру та змісту чинного антикорупційного законодавства, незлагодженої а тому і низькоефективної роботи новостворених антикорупційних органів, необхідно активне залучення до протидії системній корупції бізнесу та громадянського суспільства шляхом активного застосування методів антикорупційного комплаєнсу. Визначена потреба у масштабній інформаційній кампанії в рамках державних та громадських програм антикорупційного інвективу щодо методичної підтримки впровадження антикорупційного комплаєнсу у вітчизняний бізнес.

Проведене дослідження розвитку інформаційно-комунікативних та цифрових технологій довело необхідність і важливість запровадження інститутів електронної адміністрації (*e-government*) на основі блокчейн систем антикорупційної протидії. Водночас встановлено, що інформаційно-комунікативні технології містять в собі значні ризики і загрози щодо вчинення широкого кола протиправних дій, як правило, пов'язаних з фінансовим шахрайством, отриманням неправомірної вигоди та більш системними проявами економічної корупції. Небезпечним проявом застосування криптовалют на вітчизняних теренах є факт, коли шляхом конвертації біткоїн-фермою криптовалют здійснюється фінансування терористичних угруповань у так званих ДНР/ЛНР.

Доведено необхідність законодавчого врегулювання обігу криптовалют, адже за розрахунками в Україні частка біткоїн-ринку до ВВП становить 2,5% або 74,6 млрд грн. Відсутність державного визначення майнінгу як різновиду фінансової діяльності призводить до ухилення від оподаткування прибутку існуючих і динамічно виникаючих “майнінг-ферм”.

У шостому розділі **“Базові детермінанти та основні концепти антикорупційного дирижизму”** обґрунтовано авторське бачення умов

застосування і складових антикорупційного дирижизму, розроблено концептуальну модель антикорупційного дирижизму.

Дирижизм – це регуляторні впливи (рішення) держави на принципово важливі сфери та сегменти економічного розвитку. Дирижизм – заперечує пасивне сприйняття ринкових імперативів. Держава як гарант реалізації ключових суспільних інтересів повинна відігравати провідну роль у прийнятті стратегічних рішень, зокрема формувати законодавчо-правові детермінанти назрілих економічних реформ, структурної перебудови, забезпечувати ефективну протидію негативним, руйнівним явищам та процесам суспільного буття. І саме в цьому контексті регуляторні імперативи як складна взаємодія регуляторних об'єктивацій зумовлюють потребу наукової фіксації останніх у системі антикорупційних практик, які утверджуються державною волею. Тобто державні регуляторні імперативи антикорупційного змісту завжди мають законодавче, нормативно-правове підґрунтя. Отже, застосування державних регуляторних імперативів протидії корупції в національній економіці вимагає налагодження єдиної мережі цілеспрямованих антикорупційних впливів. Останні можливі через застосування механізмів антикорупційного дирижизму.

Запропоноване власне визначення поняття “антикорупційний дирижизм”, під яким розуміється комплекс державних регуляторних імперативів, які націлені й гарантують недопущення з боку ключових суб'єктів національної економіки й державного управління реалізації й перманентного відтворення корупційних діянь.

Аналіз міжнародного досвіду застосування антикорупційних стратегій змін свідчить, що системно-якісні антикорупційні трансформації можливі якщо вони здійснюються у довготривалому періоді та супроводжуються належною підтримкою найвищих посадових осіб держави. Уже більше десятка років міжнародні організації та установи просувають ідею розробки національних антикорупційних стратегій. У роботі, присвяченій урядовим антикорупційним стратегіям, яка підготовлена Transparency International наголошується, що не існує єдиної універсальної стратегії. Кожна стратегія повинна бути адаптована до ситуації у конкретній країні. Стратегії можуть мати характер *ex ante* (профілактичний) і *ex post* (штрафний). Антикорупційний дирижизм на практиці має збалансувати обидва різновиди протидії корупції.

В роботі досліджене широке розмаїття ознак, суспільних проявів та кількісних показників, що безпосередньо чи похідним чином впливають на корупцію як системне явище. Водночас в Україні під загальним терміном “корупція” не завжди виокремлюються беруться до уваги зазначені вище її наявні різновиди. Як наслідок, маємо загальне (доволі абстрактне) трактування корупції, а не її базових різновидів на основі сутнісних ознак. Це породжує прецеденти, коли загалом досліджуються неспівставні корупційні делікти, а отже, отримуються результати (у тому числі статистичні), далекі від суспільних реалій і є сумнівними через політичну заангажованість, методичну некоректність, нечіткість уявлень про природу та форми корупції у самих дослідників тощо. На основі проведеного аналізу світового досвіду шляхів,

механізмів і методів виявлення корупції запропоновано класифікацію вимірювання рівня корупції за наступними ознаками: за об'єктом, за сферами суспільного життя, за базовими напрямками досліджень, за кількістю досліджуваних країн, за методологією отримання показників (рис. 6).

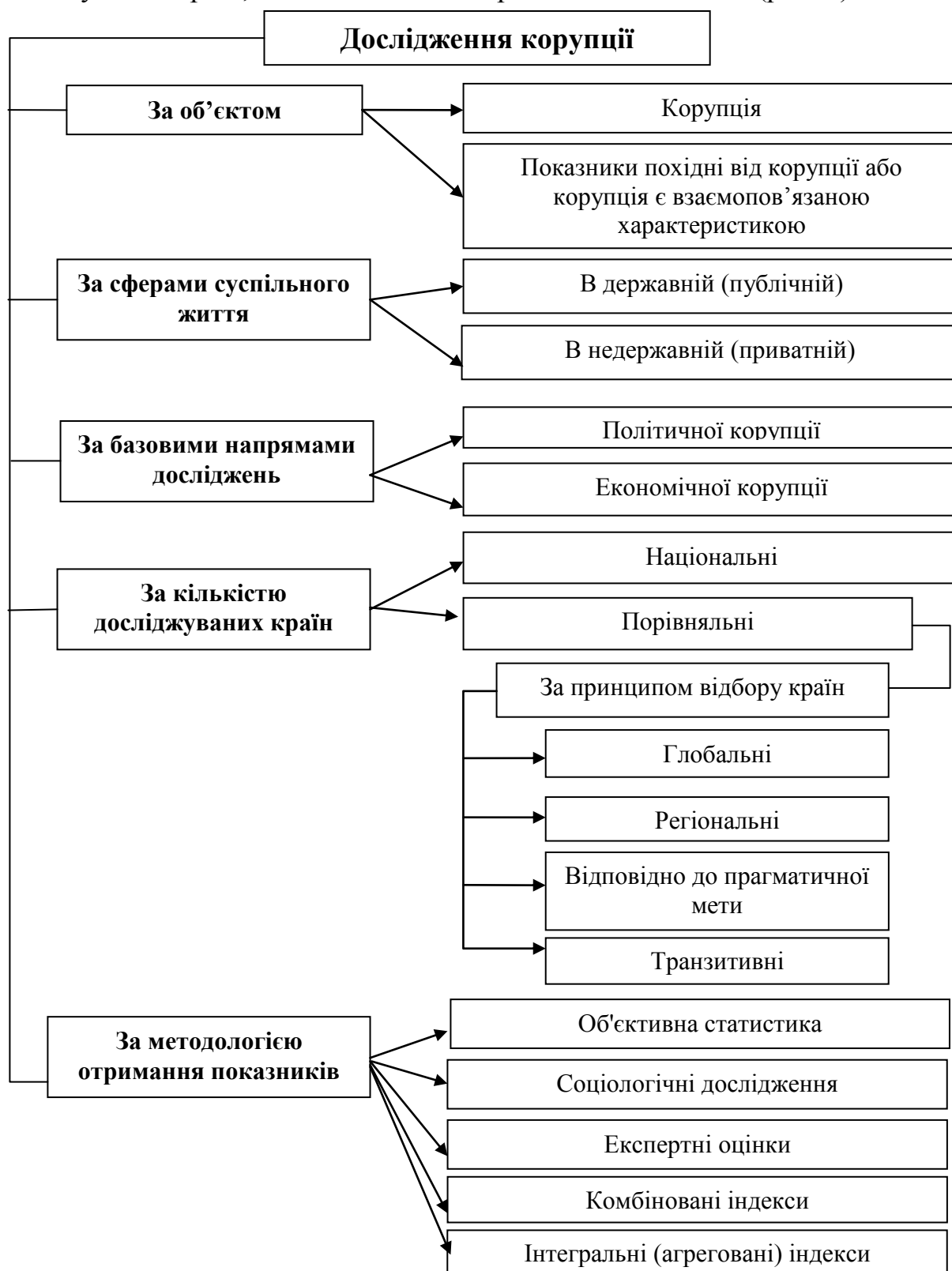

Рис. 6. Класифікація методів дослідження корупції

Джерело: авторська розробка

Такий підхід доцільний задля обґрунтування концептуальних засад формування національної стратегії запобігання та ефективної протидії системній корупції.

Обґрунтовано необхідність формування національної методики оцінювання рівня системної корупції, яка включає в себе соціологічні дослідження, експертні оцінки для оцінки рівня побутової, ділової та політичної корупції а також визначення показника рівня економічної корупції на підставі багатофакторного аналізу. До основних факторів, що впливають на рівень економічної корупції запропоновано віднести: рівень податкового навантаження; ступінь державного регулювання економіки; частку державних видатків у ВВП; обсяг ринку ділової корупції; суми повернутих коштів від корупційних злочинів до бюджету; рівень прямих іноземних інвестицій; виведення фінансового капіталу за кордон.

Здійснено наукове узагальнення складників процесу управління корупційними ризиками, що включає в себе: виявлення, оцінку і мінімізацію корупційних ризиків, умов та причин, що сприяють їхньому виникненню та поширенню.

Проведене наукове дослідження, довело, що формування моделі антикорупційного дирижизму представляє собою управлінський процес державного рівня який включає в себе поетапне визначення: цінностей, цілей, проблем і управлінських завдань, вирішення яких необхідне для досягнення антикорупційних цілей; концептів (ідей) для виконання поставлених задач; індикативних показників; рішень у вигляді управлінських актів (проектів документів) державного управління (нормативно-правових, правових, організаційно-розпорядчих та інших); процедур прийняття і реалізації управлінських актів; відповідальних виконавців і системи виконавців; строків і порядку виконання рішень; конкретних ресурсних джерел, необхідних для реалізації рішень; прогнозу наслідків рішень, що приймаються; механізму моніторингу результатів, які будуть отримані в наслідок виконання рішень; механізму корегування рішень; системи персональної відповідальності і санкцій за нереалізацію цілей; програми державно-управлінських робіт щодо досягнення поставлених цілей.

Обґрунтовано необхідність будови моделі на ціннісно-орієнтованому, нормативно-правовому, а також системно-управлінських підходах, що сприятиме усуненню формального підходу під час розробки цілісної та результативної системи антикорупційного дирижизму.

Визначено головні вимоги до розроблюваної моделі: реалістичність пропозицій, їхня обґрунтованість і аргументованість, прогноз наслідків та механізм усунення відхилень та негативних наслідків в короткостроковій та довгостроковій перспективі. Для досягнення поставленої стратегічної мети модель антикорупційного дирижизму повинна включати три послідовні етапи (рис. 7).

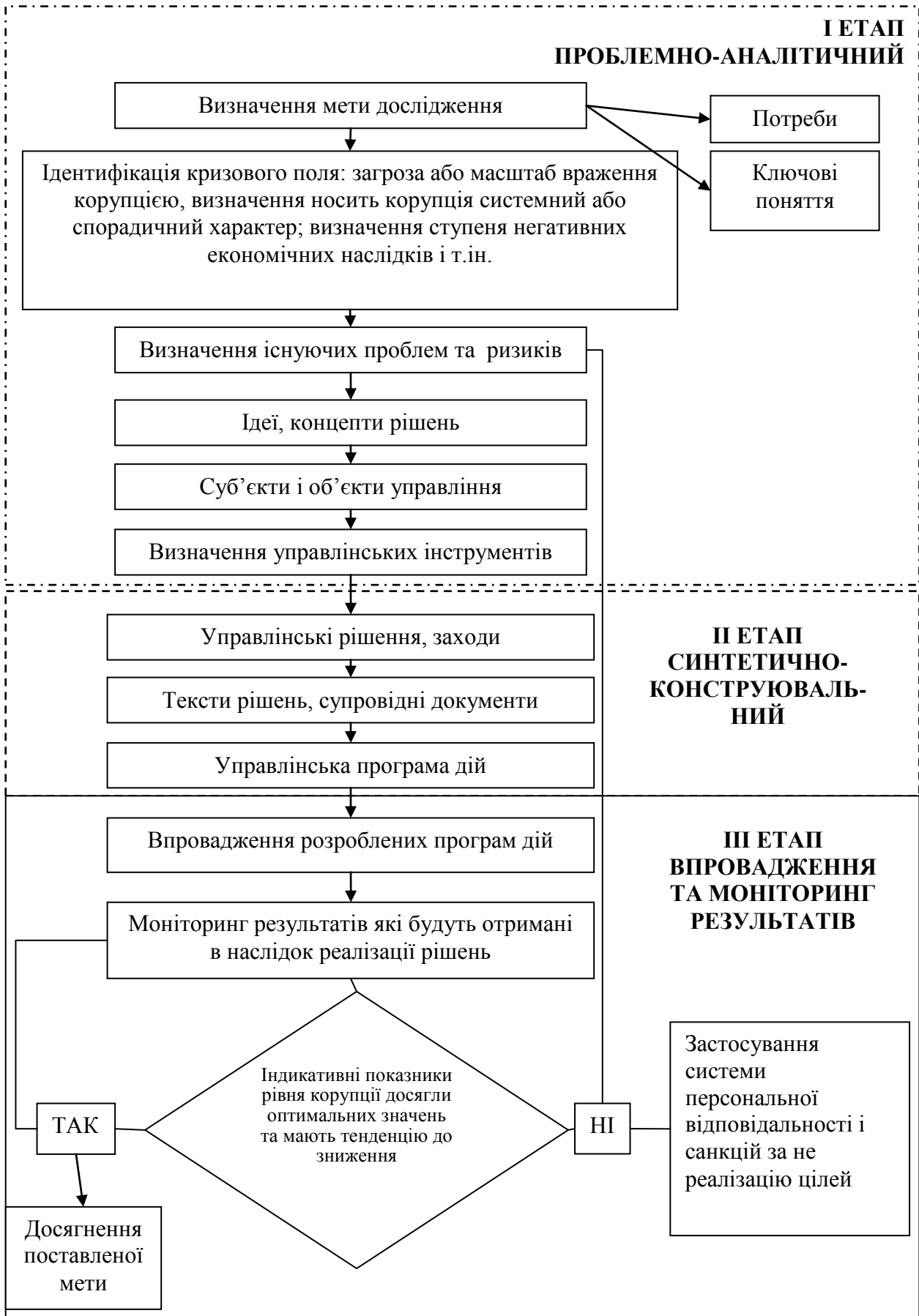

Рис. 7. Структурно-логічна схема моделі антикорупційного дирижизму
Джерело: авторська розробка

1. Перший етап: проблемно-аналітичний, включає виявлення і дослідження головних проблем, систематику кризового поля, його декомпозицію, генерацію ідей та основних концептів рішень, виявлення чинників, що є перешкодою досягненню окреслених цілей.

2. Другий етап: синтетично-конструювальний, що включає в себе перехід на підставі набору концепт-рішень, отриманих на першому етапі до інструментальних рішень у системі антикорупційного дирижизму, розробці необхідних нормативно-правових актів і інших розпорядчих документів, їхньому програмному пакетуванню в короткостроковій, середньо та довгострокових перспективах.

3. Третій етап – впровадження та обов'язковий моніторинг результатів. На цьому етапі управлінські рішення реалізуються у вигляді нормативно-правових і організаційно-управлінських актів, а також впорядковуються у вигляді календарної програми дій.

Доведено необхідність публічного узгодження головних цілей і засобів їхнього досягнення в системі політичних і державних інститутів, суспільстві, роз'яснення їхнього змісту і відповідності інтересам основних суб'єктів діяльності (особистість, суспільство, держава). Слід розуміти, що якісна підготовка та належне виконання антикорупційних програм як складових частин системи антикорупційного дирижизму впливають на зменшення рівня корупції в Україні в цілому, та, як наслідок, призводять до збільшення рівня довіри бізнес-структур та населення до органів влади.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення та авторське бачення вирішення актуальної наукової проблеми, що полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічних положень, методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо використання державних регуляторних імперативів протидії системній корупції в національній економіці. Основні наукові висновки та пропозиції автора концептуально-теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру полягають у наступному:

1. Вивчення еволюційного контенту корупції доводить, що корупційні практики супроводжують практично всю історію людського буття. Корупційні зародки поступово перетворилися з окремих, спорадичних проявів у вигляді хабарництва на складне, системне, багатогранне явище. Саме тому системний підхід виступає ключовою домінантою в державній політиці багатьох країн у протидії інституціональній експансії корупції. При цьому стратегія протидії корупції у розвинених країнах спрямована передусім на упередження формування умов корупції, а не на боротьбу з її проявами та наслідками.

2. В Україні базис національної економіки формувався шляхом проведення приватизації згідно з рекомендаціями Західних інституцій. Рекомендований для України шлях так званих “ринкових реформ” був суто корупціогенним і призвів до перерозподілу доходів на користь вузького кола

осіб. Водночас виникла парадоксальна ситуація, коли в Україні підприємництво замість набуття якості головного рушія економічного прогресу стало головним носієм і персоніфікатором корупції. При цьому на національних теренах корупція з приватно-злочинної практики перетворилася на системну проблему, характерною ознакою якої стало активне формування корумпованих сегментів національної економіки, в яких політична воля держави фактично підпорядковується інтересам олігархічних груп. Відсутність найвищої політичної волі щодо реальної протидії засиллю корупції упродовж усіх років незалежності відчутно послаблює сьогодні впливи державних регуляторних імперативів.

3. Корупція розпочинається із заміщення інтересів і цілей суспільства корисливими інтересами посадових осіб держави та утверджується внаслідок зловживання посадовими особами своїм статусом, наданими їм правами і повноваженнями, заради отримання неправомірної вигоди та власного збагачення. Найбільш загрозливим і небезпечним явищем стає ігнорування законодавчо встановлених норм та чинних державних застережень щодо розмаїтих проявів корупції. Як наслідок, у другій половині ХХ століття корупція набула значення глобальної проблеми. Разом з тим у розвинених країнах активно формувалися не тільки теоретичні основи вивчення корупції, а й вироблені на цій основі практичні методи і механізми застосування дієвих регуляторних механізмів щодо протидії корупційним загрозам та проявам.

4. Корупція “українського зразка” – це системне, всеохоплююче явище. Тінізація, як суто корупціогенне явище, на вітчизняних теренах не має чітко виражених контурів чи меж. Встановлено, що рівень неформальної або “тіньової” економіки в Україні коливається (залежно від галузей та сфер) від 30% до 50% ВВП. При цьому реальний антитіньовий контроль не здійснюється по всьому ланцюгу руху товарів, послуг та фінансових операцій, а відповідно і фінансових активів. Водночас чинне в державі судочинство не забезпечує оперативну, жорстку й невідворотну відповідальність агентів тіньової (а отже і суб’єктів корупційної) діяльності.

5. Корупціогенна очевидність обумовлює потребу невідкладної розробки системної технології антикорупційного дирижизму. Ключовим актуалітетом при цьому має стати вироблення й запуск до дії системи найжорсткіших державних імперативів, які б генерували невідворотну відповідальність за корупційні правопорушення. Однак системну корупцію не можливо знищити лише каральними засобами, законодавчо-превентивна роль – не менш важлива. Тому саме поєднання вказаних підходів може забезпечити й гарантувати системне утвердження в країні антикорупційних регуляторів й технологій і таким чином змусити всіх суб’єктів діяти не за тіньовими схемами і корупційними пріоритетами, а насамперед і головним чином за законодавчо визначеними правилами.

6. Системна корупція є досить об’ємним і комплексно складним феноменом, до якого можуть бути віднесені: з одного боку, всі різновиди тіньової, а отже, законспірованої (прихованої) господарської, фінансово-

банківської, торгової та інвестиційної діяльності; з іншого – квазілегальні угоди та операції міжнародного характеру, які на практиці характеризуються системою корупційних схем та діянь. Аналізуючи категорію “системна корупція”, запропоновано розглядати наступні її різновиди: політична корупція; владно-олігархічна корупція; корпоративно-кланова корупція; адміністративно-бюрократична корупція; офшорна корупція; економічна корупція; побутова корупція.

7. Агресивно-руйнівний потенціал політичної корупції проявляється в її інституціональній експансії. При цьому є вагомі підстави стверджувати, що саме політична корупція виступає визначальним чинником виникнення корупційних процесів у державі загалом. Постійно демонструючи латентний і повзучий характер, політична корупція спотворює механізми системного впливу, тобто деформує юридичний зміст правовідносин і суспільної моралі, підмінює головні цілі державного управління корупційним інтересам і в кінцевому підсумку спотворює та гальмує соціально-економічний розвиток країни. Аналіз проявів політичної корупції відповідно до тих ієрархічних рівнів державної влади, які вона вражає, довів, що в Україні нині відсутні дієві державні регуляторні імперативи попередження і подолання політичної корупції. Отже, руйнуючи державні засади зсередини, системна політична корупція відтворює в розширених масштабах реальні загрози цивілізаційним перспективам української державності.

8. Владно-олігархічна корупція – це взаємодія представників вищих рівнів влади і олігархічних груп задля монополізації корупційних діянь у власних інтересах. Тобто в Україні склалася олігархічна модель корупційного взаємозв'язку держави і великого бізнесу. Внаслідок владно-олігархічної корупції держава втрачає набутий раніше високотехнологічний потенціал та стратегічно важливі сектори національної економіки. Нині спостерігається причинно-наслідковий зв'язок, коли збільшення державних фінансових (і зокрема бюджетних) витрат зумовлює майже безконтрольне зростання рівня владно-олігархічної корупції. Владно-олігархічна корупція, в свою чергу, відчутно звужує структуру потоків капіталу та прямих іноземних інвестицій і таким чином робить країну більш залежною в політико-економічному вимірі. Отже, саме під впливом олігархічних груп і насамперед в їх корупційних інтересах державна влада ігнорувала принципово важливий загальнонаціональний детермінант – захист національної обробної промисловості, що зумовило безпрецедентний рівень деіндустріалізації країни, переорієнтацію виробничої діяльності на спекулятивно-торговельну.

9. Корпоративно-кланова корупція – це “зцементований моноліт”, що об'єднує правоохоронні органи, прокуратуру, суди чим і зумовлено аморфність зусиль щодо протидії незаконному збагаченню вітчизняного бізнесу й чиновництва. Характерними інструментами корпоративно-кланової корупції є: клановість, кронізм (родинність), непотизм, протекціонізм, фаворитизм. Насамперед діяльність крупного бізнесу й монопольних державних корпорацій

знаходить реальну підтримку через лобіювання відповідних депутатських груп і окремих народних депутатів і навіть певних зарубіжних структур.

10. Адміністративно-бюрократична корупція – це передусім і головним чином навмисне спотворення державними посадовими особами практик застосування чинних законів, правил і норм з метою надання переваг окремим суб'єктам заради отримання неправомірної вигоди. Доведено, що нинішня практика перманентного розмноження чиновницько-бюрократичних структур (у тому числі антикорупційного характеру) насправді підживлює корупційне підґрунтя. Наявні на сьогодні спеціалізовані антикорупційні органи борються не з першопричинами, а в кращому випадку протидіють наслідкам корупційного розгулу в країні. Обґрунтовано, що такі імперативи, як незалежне слідство, незалежна прокуратура і незалежний суд і, в кінцевому підсумку, гарантована невідворотна відповідальність, мають стосуватися передусім Топ-чиновників, чії посади відносять до категорії “А”: экс-президентів, народних депутатів, міністрів та їх заступників, керівників державних служб і комітетів, а також весь розмаїтий склад адміністративно-бюрократичної системи.

11. Офшорна корупція – це динамічний, як правило, тристадійний процес у рамках якого: а) приховується фінансовий (і що не менш важливо – географічний) слід тіньових активів й капіталів; б) відчутно ускладнюється процес розслідувань учинених фінансово-економічних правопорушень; в) відбувається забезпечення гарантій бенефіціарам щодо недопущення перевірки з боку держав, за межі яких експортовано грошові ресурси, цінні папери та інші фінансові активи.

12. Побутова корупція є різновидом економічної корупції на рівні домогосподарств. Характерною особливістю цього різновиду корупції є її латентний прояв, “погоджувальний” характер здійснення і суб'єктивне сприйняття. Визначальними обставинами й водночас стримувальними чинниками щодо побутової корупції виступають: а) політична воля протидіяти корупції як найвищого керівництва держави, так і владних інституцій на місцевому рівні; б) життєвий рівень широкого загалу (неприпустимо, щоб панувала бідність серед працюючого населення); в) невідворотна відповідальність за спонукання до корупційних дій з боку чиновників, лікарів, освітян, працівників ЗМІ, ЖКГ тощо.

13. На основі аналізу деструктивного впливу корупції на складові економічної безпеки обґрунтовано багаторівневу систему негативних екстерналій корупції і доведено необхідність розробки Концепції економічної безпеки на засадах антикорупційної протидії.

14. Застосування інструментів економічної корупції, як засобу накопичення і виведення за кордон злочинних капіталів, породжує проблему трудової бідності, створює розрив в доходах багатих і бідних громадян. Встановлено, що незважаючи на наближеність до міжнародної практики нових правил трансфертного ціноутворення, які впроваджені в правовому полі України, вони не створюють ефективного механізму контролю над трансфертними цінами з боку держави. Адже складність розрахунку звичайних

цін згідно норм, закріплених Податковим кодексом, відсутність дієвого інформаційного ресурсу, призводять до невизначеності для бізнесу, неможливості реального контролю відтоку капіталу за кордон з боку держави і як наслідок – збільшення тіньового сектору економіки. Оскільки дедалі більша частка доходів перерозподіляється через фіскальну систему (при цьому значною мірою на корупційних засадах), то така очевидність мотивує впливовий бізнес все більшою мірою спиратися на інструментарій економічної корупції. Економічна корупція, як правило, є відчутним чинником скорочення податкових надходжень до державного бюджету.

15. Визначено, що основними економічно-правовими управлінськими заходами боротьби з корупцією в системі оподаткування мають стати заходи спрямовані на відновлення довіри суб'єктів господарювання до фіскальної служби та до державних інституцій загалом шляхом формування сталої, передбачуваної фіскальної політики; подальшим впровадженням електронних систем у фіскальній сфері; усуненням норм права, що дають посадовій особі можливість обирати між різноманітними варіантами прийняття рішення на власний розсуд; удосконалення системи і критеріїв ризик-орієнтованого оцінювання підприємств; виявлення й усунення у законодавстві прогалін, що дають можливість до ухилення від сплати податків і водночас посилення кримінальної відповідальності осіб, причетних до створення й функціонування фіктивних суб'єктів господарювання, “податкових ям” і “конвертаційних центрів”.

16. Доведено, що внаслідок економічної та політичної корупції поширюються корупційні схеми та угоди в оборонному секторі національної економіки. Встановлено, що в наявних на сьогодні умовах корупція у військовій сфері є досить масштабною, оскільки до неї залучаються широкі маси військовослужбовців, які беруть участь у фінансових зловживаннях та дрібних крадіжках. При цьому у зонах конфліктів дрібна корупція може набувати особливо цинічних форм та проявів. Обґрунтовано, що відсутність національних дієвих механізмів прогнозування і попередження факторів небезпеки та зниження ймовірності реалізації ризиків призводить до того, що наслідки корупції в оборонному секторі породжують загрози глобального рівня.

17. Недослідженим різновидом системної корупції є Інтернет-корупція, яка утверджується завдяки сучасним інноваційним технологіям цифрової економіки та несвоєчасно прийнятим законам щодо недопущення розвитку такого корупційного напрямку в національній економіці. Звідси особливим актуалітетом стає невідворотна відповідальність суб'єктів законодавчої ініціативи та представників владної бюрократії за фактичне потурання утворенню та розвитку системної корупції у сфері новітніх ІТ-технологій. Для протидії необхідно практичне впровадження заходів міждержавного антикорупційного контролю на зразок BEPS.

18. Сформульоване авторське визначення поняття “антикорупційного дирижизму” та запропонована модель системи державних регуляторних

імперативів, що націлені і гарантують недопущення з боку ключових суб'єктів суспільно-економічних відносин реалізації корупційних проявів. Антикорупційний дирижизм, уособлюючи регуляторні антикорупційні імперативи, постає в трьох іпостасях. Державні регуляторні імперативи – це: *по-перше*, закони, підзаконні нормативно-правові акти, постанови, накази, владні інструкції, а також вимоги антикорупційної протидії; *по-друге*, мережа антикорупційних органів інституційного масштабу; *по-третє*, науково обґрунтовані й системно означені антикорупційні алгоритми, стандарти, моделі, що продукуються, виходячи з конкретних реалій. Отже, регуляторні імперативи вищезначеного напрямку мають бути активно вживані у системі аналітичного й понятійного апарату антикорупційних відносин. І саме органічна єдність і взаємодія та системні регуляторні впливи державних, міждержавних і ринкових імперативів являє собою феномен, який ми називаємо антикорупційним дирижизмом.

19. Обґрунтовано, задля подолання системної корупції в Україні потрібні системні комплексні перетворення: *по-перше*, на державному рівні антикорупційний дирижизм має стати системою регуляторної діяльності спеціальних державних органів і водночас забезпеченням судовою системою невідворотних та справедливих вироків по корупційним справам; *по-друге*, впровадження комплаєнс-програм відповідно до сучасних міжнародних практик, які передбачають максимальне усунення виникнення корупційних ризиків; *по-третє*, створення (на національному та міжнародному рівнях) сталих та ефективних каналів комунікації між установами, що являють антикорупційну систему. Масштабне застосування антикорупційних інвективів – загальнонаціональних інформаційно-мобілізаційних кампаній, здійснюваних спільними зусиллями влади і громадськості, призведе до посилення громадянського суспільства і виховання молоді на засадах доброчесності.

20. Доведено необхідність створення відкритої інформаційної бази боротьби з системною корупцією, задля цього необхідно: *по-перше*, активно залучати до цього процесу не лише юристів, але й аналітиків-макроекономістів; *по-друге*, проводити широкомасштабні дослідження і опитування, спрямовані на виявлення рівня і масштабів корупції в окремих інституціях, галузях і сферах національного господарства, а також збір, аналіз і оприлюднення статистичних даних о діяльності органів із боротьби з корупцією; *по-третє*, формування відкритого реєстру осіб притягнутих до відповідальності та засуджених за корупційні злочини; *по-четверте*, застосування системи блокчейн дозволить уникнути ризику підробки та фальсифікації даних; *по-п'яте*, здійснення антикорупційних звершень повинно відбуватися при активній взаємодії державної влади, бізнесу і громадянського суспільства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Волошенко А.В. Антикоруptionний дирижизм: державні регуляторні імперативи протидії системній корупції в Україні : монографія. К.: Парлам. вид-во, 2018. 392 с.
2. Волошенко А.В. Сучасна цінова політика: монографія. К.: Знання, 2014. 239 с.

Статті у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

3. Волошенко А.В. Актуальные вопросы преодоления коррупции в бизнес-среде Украины. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2014. №4 (154). С. 116-124. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest)*].
4. Волошенко А.В. Борьба з економічною корупцією в системі оподаткування. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2016. № (12). С. 40-50. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest); Erih Plus*].
5. Волошенко А.В. Економічна корупція як інституція системно-руйнівного характеру. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2017. №5 (191). С. 78-88. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest); Erih Plus*].
6. Волошенко А.В. Комплаенс-практика как превентивный метод борьбы с коррупцией. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2014. №7 (157). С. 405-413. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest)*].
7. Волошенко А.В. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2015. №3 (165). С. 8-16. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest)*].
8. Волошенко А.В. Корупція: причини, наслідки та проблеми ефективної протидії. *Інтелект XXI: науковий економічний журнал*. 2015. №4. С. 77-84. [Фахове видання; Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського; міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#)].
9. Волошенко А.В. Корупційні ризики в оборонній сфері: природа, чинники та шляхи мінімізації. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2015. №10 (172). С. 95-105. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest)*].
10. Волошенко А.В. Корупція як деструктивний фактор економічної безпеки. *Вісник Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка. Економіка*. 2016. №1 (178). С.6-10. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази та депозитарії: [РИНЦ \(E-Library\)](#), [Science Index](#), [Ulrich's Periodicals Directory](#), [Google Scholar](#), [RepEc](#), [Socionet](#), [Index Copernicus \(ICV 2014=67,43\)](#)];

CyberLeninka; OCLC WorldCat; CrossRef; J-Gate; Microsoft Academic Search; Bielefeld Academic Search Engine (BASE); Registry of Open Access Repositories (ROAR); The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR); IDEAS; EconPapers; CiteFactor (indexed); Maksymovych Scientific Library of Taras Shevchenko National University of Kyiv; National Library of Ukraine Vernadsky; Scopus (under evaluation); DOAJ; ProQuest (under evaluation); CitEc; RedLink; Infobase (India); Researchbib (Japan); ; MIAR (Spain) (ICDS = 4.477)].

11. Волошенко А.В. Необхідність та шляхи запобігання і протидії економічній корупції в Україні. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2016. № (3). С. 55-65. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest)*].

12. Волошенко А.В. Проблема подолання корупції на євроінтеграційному шляху України. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2016. № 2 (176). С. 108-114. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest)*].

13. Волошенко А.В. Проблеми застосування антикорупційного дирижизму в економіці України. *Інтелект XXI: науковий економічний журнал*. 2015. №6. С. 29-36. [Фахове видання; Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського; міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#)].

14. Волошенко А.В. Проблеми здійснення антикорупційних реформ в сучасній Україні. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2016. № (8). С. 51-61. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest); Erih Plus*].

15. Волошенко А.В. Системна корупція: державні регуляторні імперативи протидії. *Ефективна економіка: електронне наукове видання*. 2018. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6395>. [Фахове видання; Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського; міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#) (ICV 2016: 43.30)].

16. Волошенко А.В. Трансфертне ценообразование как сфера теневой экономики в Украине. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2014. №2 (152). С. 53-58. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest)*].

17. Волошенко А.В. Шляхи до своєчасного виявлення і нейтралізації корупційних ризиків. *Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал*. 2015. №12 (174). С. 312-321. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: *SciVerseScopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform (by ProQuest)*].

Статті у наукових фахових виданнях України

18. Волошенко А.В. Антикорупційний дирижизм в Україні: проблеми ефективного застосування. *Банківська справа: науково-практичне видання*. №6 (137). 2015. С. 81-89.

19. Волошенко А.В. Базові детермінанти й основні концепти антикорупційного дирижизму в Україні. *Банківська справа: науково-практичне видання*. №4 (141). 2016. С. 22-38.

20. Волошенко А.В. Вплив корупції на бізнес-середовище. *Європейські перспективи: науково-практичний журнал*. К.: Спеціалізоване видавництво «ЮНЕСКО». 2014. №1. С. 83-87.

21. Волошенко А.В. Корупційні прояви в національній економіці: причини виникнення та наслідки. *Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал*. К. 2014. №2. С. 50-53.

22. Волошенко А.В. Новітні інформаційно-комунікативні та цифрові технології як потенційно корупціогенний чинник. *Банківська справа: науково-практичне видання*. №4 (145). 2017. С. 92-100.

23. Волошенко А.В. Необхідність і методологія розробки моделі антикорупційного дирижизму. *Банківська справа: науково-практичне видання*. №2 (143). 2017. С. 61-73.

24. Волошенко А.В. Послуги посередників в системі корупційних відносин. *Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць*. Випуск 2 (31) (за заг. ред. проф. Єханурова Ю.І., Филюк Г.М.). К.: ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ»», 2015. 251 с. С. 72-79.

25. Волошенко А.В. Система оцінювання рівня корупції – уніфікований інструмент антикорупційного дирижизму. *Банківська справа: науково-практичне видання*. № 3 (144). 2017. С.58-72.

26. Волошенко А.В. Трансфертне ціноутворення як інструмент фінансової корупції. *Банківська справа: науково-практичне видання*. 2014. №1. С. 41-47.

Статті у інших виданнях:

27. Voloshenko A.V. Anticorruption strategies: main concepts and modern format. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe* (East European Scientific Journal) № 9, 2016. Pp. 5-7. [*eLIBRARY.RU; ResearchBib; Cosmos Impact Factor*].

28. Voloshenko A.V. State and problems of resistance for economic corruption in the modern Ukraine. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe* (East European Scientific Journal) № 11, 2016. Pp. 14-17. [*eLIBRARY.RU; ResearchBib; Cosmos Impact Factor*].

29. Voloshenko A.V. State imperatives of the resistance to the economic corruption. *Вестник Казахского университета экономики, финансов и международной торговли*. 2016. №4. С. 66-71.

30. Волошенко А.В. Антикорупційний дирижизм: політико-економічна сутність та ключові напрямки застосування. *Україна-Європа-Світ: міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини* / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Вип. 18: присвячено 150-річчю від дня народження Михайла Грушевського. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. 336 с. С. 189-196. [*РІНЦ; Index Copernicus*].

31. Волошенко А.В. Державні регуляторні імперативи протидії системній корупції в Україні. *Україна-Європа-Світ: міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини* / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Вип. 21. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. 434 с. С.69-78. [РІНЦ; [Index Copernicus](#)].

32. Волошенко А.В. Корупція в оборонному секторі: чинники виникнення і прояву. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини* / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Вип. 19. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. 452 с. С. 307-310. [РІНЦ; [Index Copernicus](#)].

Публікації у збірниках за матеріалами конференцій і наукових семінарів:

33. Волошенко А.В. Корупційні прояви в сфері національної безпеки та оборони. *Військова освіта і наука: сьогодні та майбутнє: тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. редакцією В.В. Балабіна. К.: ВІКНУ, 2013. С. 212.*

34. Волошенко А.В. Впровадження комплаєнс-практики в українському бізнес-середовищі. *Materials of the XI International scientific and practical conference, «Areas of scientific thought», 2014/2015. Volume 6. Economic science. Governance. Sheffield/ Science and education LTD. Vol. 80 p. Pp. 38-40.*

35. Волошенко А.В. Оцінка ризиків у протидії корупції. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики. VII Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 20-річчю спеціальності «Правознавство» в НУК, 11-12 вересня 2015 року. Миколаїв, НУК, 2015. С. 53-55.*

36. Волошенко А.В. Государственные регулятивные основы противодействия экономической коррупции. *«Економіко-культурологічне позиціонування України в світовому глобалізованому просторі»* (Кошице, 14-15 лютого 2016 року): Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, Кошице, 2016. 528 с. С. 29-38.

37. Волошенко А.В. Системні складові економічної корупції в Україні. *Актуальні проблеми економіки 2015-2016: матеріали IX-ої міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 19 лютого 2016 року / за наук. проф. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. К.: Національна академія управління, 2016. 148 с. С.29-33.*

38. Волошенко А.В. Економіко-правові засади протидії “податковим ямам” в системі антикорупційної боротьби. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв, НУК, 2016. 244 с. С. 53-55.*

39. Волошенко А.В. Інституціоналізація економічної корупції. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції, 26 травня 2017 р. Том II. Харків: ХНАДУ, 2017. 222 с. С.132-133.*

40. Волошенко А.В. Системна корупція як відчутна загроза національної безпеки: актуальні засоби протидії. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2017 року): у 2 т.* К.: Національна академія прокуратури України, 2017. Т. 1. 476 с. С.99-101.

41. Волошенко А.В. Корупційні прояви в міграційній політиці держави. *Інформаційна культура в сучасному світі: матеріали наук.семінару / за ред. проф. Гуткевич С.О.* К.: НУХТ, 2015. Вип. 9. Ч.1. 130 с. С. 64-67.

42. Волошенко А.В. Необхідність і шляхи протидії системної родовженнкорупції. *Інтелектуальний капітал як основа інвестиційного розвитку: матеріали наук. семінару / за ред. проф. Гуткевич С.О.* К.: НУХТ, 2016. Вип. 10. Ч.1. 119 с. С. 39-42.

43. Волошенко А. Офшорна корупція як глобальна проблема сучасності. *Міжнародна економічна діяльність країни в глобальній економіці: матеріали наук.семінару/ за ред.проф.Гуткевич С.О.* К.: НУХТ, 2017. Вип 12. Ч.1. 120 с. С. 50-54.

44. Волошенко А.В. Системна корупція – античинник інвестиційної привабливості економіки. *Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку країни: матеріали наук. семінару / за ред. проф. Гуткевич С.О.* К.: НУХТ, 2017. Вип. 14. Ч.1. 108 с. С.41-45.

45. Волошенко А.В. Розвиток системи освіти на засадах академічної доброчесності. *Світові тенденції розвитку освіти: матеріали наук.семінару/ за ред.проф. Гуткевич С.О.* К.: НУХТ, 2018. Вип. 15. Ч.1.112 с. С.42-46.

АНОТАЦІЯ

Волошенко А.В. Державні регуляторні імперативи протидії системній корупції в національній економіці. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – ВНЗ “Національна академія управління”, м. Київ, 2018.

Дисертаційна робота присвячена науковому обґрунтуванню та розробці теоретичних, методологічних і практичних аспектів використання державних регуляторних імперативів протидії системній корупції в національній економіці. У роботі здійснено дослідження генезису наукових теорій і поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо підґрунтя зародження та сприйняття корупції в суспільстві. Визначено передумови становлення та розвитку корупції як системного, перманентно відтворювального явища в національній економіці. Розкрито специфіку базових різновидів корупції в національній економіці. У роботі на основі сутнісного підходу виявлено та проаналізовано окремі аспекти виникнення, сталі характеристики та внутрішні зв'язки корупції як неформального інституційного утворення. Досліджено взаємозв'язок між корупцією та наданням посередницьких послуг в бізнес-середовищі. Доведено, що недосконале інституційне та законодавче забезпечення підприємницької діяльності є корупціогенними факторами які створюють додаткові причини для

звернення підприємців та приватних осіб до посередників. Обґрунтовано багаторівневу систему негативних екстерналій корупції як відчутної загрози економічній безпеці України. Доведено доцільність застосування моделі раціональності злочину під час розробки державних регуляторних імперативів антикорупційної протидії. Проаналізовано та систематизовано сучасні похідні прояви системної корупції та узагальнено законодавчо-правові засади державних регуляторних механізмів її протидії. Визначено детермінанти системної корупції та аргументовано основні актуалітети ефективної протидії на євроінтеграційному шляху України. Доведено необхідність і важливість запровадження інститутів електронної адміністрації (*e-government*) на базисі блокчейн систем антикорупційної протидії. На основі проведеного аналізу методів вимірювання корупції запропоновано застосування комплексного оцінювання рівня корупції у національній економіці. Сформовано концептуальні положення антикорупційного дирижизму як системи державних регуляторних імперативів з позиції об'єктивної необхідності, ролі та місця в управлінні національною економікою. Обґрунтовано сутнісно-змістовне трактування антикорупційного дирижизму відповідно до особливостей і вимог до нього в сучасних умовах. Проведено дослідження управління корупційними ризиками в системі антикорупційного дирижизму. У науковій праці розроблено методологічні підходи до моделювання антикорупційного дирижизму. Розроблено структурно-логічну схему моделі антикорупційного дирижизму.

Ключові слова: корупція, корупційний ризик, антикорупційний дирижизм, регуляторні імперативи, національна економіка, економічна безпека, бізнес середовище, моделювання.

АННОТАЦИЯ

Государственные регуляторные императивы противодействия системной коррупции в национальной экономике. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – ВУЗ “Национальная академия управления”, г. Киев, 2018.

Диссертация посвящена научному обоснованию и разработке теоретических, методологических и практических аспектов использования государственных регуляторных императивов противодействия системной коррупции в национальной экономике. В работе проведено исследование генезиса научных теорий и взглядов отечественных и зарубежных ученых на основы зарождения и восприятия коррупции в обществе. Определены предпосылки становления и развития коррупции как системного, периодически воспроизводимого явления в национальной экономике. Раскрыта специфика базовых разновидностей коррупции в национальной экономике. Выявлены и проанализированы отдельные аспекты возникновения, стабильные характеристики и внутренние связи коррупции как неформального институционального образования. Исследована взаимосвязь между коррупцией и предоставлением посреднических услуг в бизнес-среде. Доказано, что

несовершенное институциональное и законодательное обеспечение предпринимательской деятельности являются коррупциогенными факторами которые создают дополнительные причины для обращения предпринимателей и частных лиц к посредникам. Обоснована многоуровневая система негативных экстерналий коррупции как значительная угроза экономической безопасности Украины. Доказана целесообразность применения модели рациональности преступления при разработке государственных регуляторных императивов антикоррупционного противодействия. Проанализированы и систематизированы современные производные проявления системной коррупции и обобщены законодательно-правовые основы государственных регуляторных механизмов ее противодействия. Определены детерминанты системной коррупции и аргументированы основные актуальности эффективного противодействия на евроинтеграционном пути Украины. Доказана необходимость и важность введения институтов электронной администрации (e-government) на базе блокчейн систем антикоррупционного противодействия. На основе проведенного анализа методов измерения коррупции предложено применение комплексной оценки уровня коррупции в национальной экономике. Сформированы концептуальные положения антикоррупционного дирижизма как системы государственных регуляторных императивов с позиции объективной необходимости, роли и места в управлении национальной экономикой. Обосновано сущностно-содержательное понимание антикоррупционного дирижизма в соответствии с особенностями и требованиями к нему в современных условиях. Проведено исследование управления коррупционными рисками в системе антикоррупционного дирижизма. В научной работе разработаны методологические подходы к моделированию антикоррупционного дирижизма. Разработана структурно-логическая схема модели антикоррупционного дирижизма.

Ключевые слова: коррупция, коррупционный риск, антикоррупционный дирижизм, регуляторные императивы, национальная экономика, экономическая безопасность, бизнес среда, моделирование.

SUMMARY

Voloshenko A.V. State regulatory imperatives for counteracting systemic corruption in the national economy. – The manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Higher Educational Institution “National Academy of Management”, Kyiv, 2018.

The thesis is dedicated to scientific substantiation and development of theoretical, methodological and practical aspects of the use of state regulatory imperatives in counteracting systemic corruption in the national economy. In the thesis work the research of the genesis of scientific theories and views of domestic and foreign scientists on the basis of the origin and perception of corruption in society have been carried out. The preconditions for formation and development of

corruption as a systemic, permanent reproducing phenomenon in the national economy have been determined. The specifics of the basic types of corruption in the national economy are revealed. The separate aspects of occurrence, the constant characteristics and internal connections of corruption as informal institutional education are identified and analyzed. The relationship between corruption and providing intermediary services in the business environment is explored. It is proved that imperfect institutional and legislative provision of entrepreneurial activity is a corruption-causing factor that creates additional reasons for the recourse of entrepreneurs and individuals to intermediaries. The multilevel system of negative externalities of corruption as a significant threat for Ukraine's economic security is substantiated. The expediency of using the model of rationality of a crime during the development of state regulatory imperatives of anti-corruption counteraction is proved. The modern derivative manifestations of systemic corruption have been analyzed; legislative and legal principles of state regulatory mechanisms for its counteraction have been generalized. The determinants of systemic corruption are defined and the main actuals of effective counteraction on the European integration path of Ukraine are substantiated. The necessity and importance of the introduction of e-government institutions on the basis of the blockchain system of anti-corruption countermeasures are proved. The use of a complex assessment of the level of corruption in the national economy is proposed on the basis of the analysis of methods of measuring corruption. The conceptual provisions of anti-corruption dirigisme as a system of state regulatory imperatives from the standpoint of objective necessity, role and place in the management of the national economy are formed. The substantive-meaningful interpretation of anti-corruption conductivity according to the peculiarities and requirements to it in modern conditions is substantiated. The study of corruption risk management in the system of anti-corruption dirigisme has been conducted. Methodological approaches to the modeling of anti-corruption dirigisme have been developed in the scientific work. The structural-logical scheme of the model of anti-corruption conductivity has been developed.

Key words: corruption, corruption risk, anticorruption dirigisme, regulatory imperatives, national economy, economic security, business environment, modeling.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Ковальчук Трохим Тихонович